№ 135 ՇԱԲԱԹ, 23 ՅՈՒՆԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 23 ՅՈՒՆԻՍԻ № 135

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédactión „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենկեզով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Արձանագործ Միք. Միքայէլեանը խորին կսկիծով յայտնում է իր ամենասիրելի մօր՝

ՋԱՎԱՀԻՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի, յունիսի 21-ին, առաւ. ժամը 5-ին: Յուղարկաւորութիւնը Միքայէլեան հիւանդանոցի մատուռից շաբաթ, յունիսի 23-ին, առաւօտ. ժամը 9-ին, դէպի Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցին: Թաղումը այնտեղ նոյն օրը:
459. 1—1

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Առաջիկայ սեպտեմբերից Թիֆլիսում Ընկերութեան Խմբագրական Մասնաժողովի խմբագրութեամբ և Ընկերութեան հրատարակութեամբ լոյս կը տեսնի երկշաբաթեայ հանդէս

„ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ"

Մատենադարանը կը պարունակէ ինքնուրոյն եւ թարգմանական գրուածքներ հետեւեալ ծրագրով.

1) Վէպեր, վէպիկներ, պատմուածքներ և գեղարուեստական ուրիշ գրուածքներ: 2) Թատերական գրուածքներ: 3) Երգիծաբանական երկեր: 4) Այլ և այլք: 5) Յայտարարութիւններ: Իւրաքանչիւր №-ը բաղկացած կը լինի մօտ 96 երեսից Ընկ. հրատարակութիւնների դիրքով և կը ներկայացնէ մի ամբողջութիւն: Մինչև դեկտ. 31-ը լոյս կը տեսնի 12 համար: Վեցամսեայ—12 համարի—բաժնեգինն է ճանապարհի ծախքով Ռուսաստան՝ 1 ր. 80 կ., արտասահման՝ 6 ֆր.:

Այն բաժանորդները, որոնք կը ցանկան միաժամանակ լինել և Ընկերութեան անդամ, վճարում են 3 րուբլի, որի փոխարէն բացի «Հանրային Մատենադարանից» ստանում են 1 ր. 20 կ.-ի գրքեր Ընկերութեան հրատարակութիւններից:

Բաժանորդ գրվել կարելի է՝ Թիֆլիսում՝ Ընկերութեան գրասենեակում, Бебутовская, 25, և բոլոր հայ գրավաճառանոցներում: Գաւառներում՝ Ընկ. աշխատակից անդամների և տեղական գրավաճառների մօտ:
(հ. չ.) առ. 451. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն քաղաքային անշարժ կալքերից պետական հարկ վճարող անձերի, որ հարկի առաջին մասնավճարի ժամանակամիջոցը լրանում է առաջիկայ յուլիսի 1-ին. այդ ժամանակամիջոցից յետոյ, համաձայն 1910 թ. յունիսի 6-ի կանոնադր. 52-րդ յօդուածի, հարկի առաջին մասնավճարը համարվում է ապառիկ և, որպէս այդպիսին, կը պահանջվի ստիպողական միջոցով՝ համաձայն նոյն կանօնադր. 54—60-րդ յօդ., հաշուելով ամսական 1% յաւելումն: Դրամը պէտք է մոցնել տեղական պետական գանձարանը՝ հանդերձ հարկային ծանուցագրով կամ թէ յայտարարութեամբ:
(առ.) (օ.մ.) 460. 3—1

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱ

Թիւրքահայերը իրանց կրթական գործի մէջ մտցնում են օգտակար նորութիւններ, որոնց լիովին համակրութիւն կարող ենք յայտնել մեր կողմից:

Նրանք ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ գործնական գիտելիքների պահանջը օրէ-օր աւելանում է ժողովրդի մէջ և օրինակ ունենալով Եւրոպայի և Ամերիկայի փորձերը, բաց են անում իրանց ընդհանուր դպրոցական դասընթացքներին կից նաև գործնական ուսմունքների դասընթացքներ, ինչպէս են՝ գիւղատնտեսական, արհեստագիտական և այլն.

Կ. Պոլսի Միացեալ Ընկերութիւնը, օժտված նախաձեռնող ոգով և համակված ժամանակակից բարւոքումների գիտակցութեան գաղափարով, ընդառաջ է գնացել նկատվող կենսական պահանջին և արել է մի քանի քայլեր, յատկացնելով դասեր գործնական ուսմունքների համար:

Միացեալ Ընկերութիւնը, սահմանելով դասեր գիւղատնտեսական առարկաներից իր դպրոցներում, ընտելացնում է մանուկին փոքր հասակից գիւղատնտեսական կատարելագործութեան գաղափարին.

Ընկերութեան ծրագիրը դեռ չէ իրագործված լայն ծաւալով: Նա պարունակում է իր մէջ թէ դպրոցական-կրթական և թէ հրահանգչական գործունէութեան տարրեր, որոնցից իւրաքանչիւրը ունի իր լուրջ նշանակութիւնը: Այդ տարրերը միմեանց հակառակ, միմեանց բացասող չեն, Նրանք կոչված են միասին գործելու և միմեանց պակասը լրացնելու: Դպրոցական կրթութիւնը գործակցութեամբ հրահանգչական գործունէութեան, ընդունակ է տալու գեղեցիկ արդիւնք, եթէ գործը դրված կը լինի խելացի հիմունքների վրա:

Մեր երկրում, Կովկասում, տարիներից ի վեր փորձեր են անվում տարածելու գիւղատնտեսական գիտելիքները մեր ազգաբնակութեան մէջ: Եւ թէև գործը առաջ է ընթացել դանդաղութեամբ, այնու ամենայնիւ մենք տեսնում ենք կեանքի մէջ բարեփոխութեան առաջին նշոյլները: Եւ մենք չենք երկբայում, որ շուտով կը պարզվեն առաջին փորձերի լաւ և վատ հետևանքները՝ աւելի ևս լաւ կազմակերպելու մեր առաջ դրած լուրջ գործը:

Թէ Թիւրքահայերը և թէ ռուսահայերը պարտաւոր են առանձին ուշադրութեամբ վերաբերվել գործին և աշխատել ամեն կերպ նպաստելու սկսվող գործին թէ մասնաւոր-ղեկավարական և թէ նիւթական-աջակցութեան միջոցներով:

Երբ գործը միանգամից աջող ընթացք կը ստանայ, այն ժամանակ ստացված արդիւնքը խրախոյսներ կը տայ աւելի ևս եռանդուն գործունէութեան համար:

Ա. Քալանթար

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ԹԻՖԼԻՍ

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V, յունիսի 21-ին, երեկոյեան ժամը 5 և 28 րոպէին (ըստ Պետերբուրգի) կամ ժամը 6 և 30 րոպէին ըստ տեղականի, հասաւ արտակարգ գնացքով Թիֆլիս:

Մինչ այդ՝ կայարան էին հաւաքվել քաղաքի զանազան տեղերից բազմաթիւ անձինք:

Հաւաքվել էին հոգևորականութիւնը, հայոց եկեղեցական, կրթական, բարեգործական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները, հասարակական, գրական գործիչներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, Ընդունելութեան Յանձնաժողովի անդամները, ամպհովանին կրելու համար ընտրված պատուաւոր քաղաքացիները: Ներկայ էին նաև Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան, վաճառականների աւագ Միլեան, մէշչանների աւագ Բ. Առաքելեան: Փոխարքայի կողմից ողջունելու եկել էր առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնակատար Լ. Եւանգուլեան, իսկ Վրաստանի էկզարխի պաշտօնակատար Պիմէն եպիսկոպոսի կողմից՝ աւագ-քահանայ Թօթիբաձէ:

Անձրևային եղանակը և օրվայ ուշ ժամանակը արգելք էին եղել, որ գումարվի ժողովրդի մեծ բազմութիւն, ինչպէս նախորդ կաթողիկոսների գալստեան ժամանակ:

Ժամը 6 և 30 րոպէին պլերոնին հանդարտ մօտեցաւ երեք վագոնից բաղկացած արտակարգ գնացքը, և երբ կանգ առաւ, վագոն մտաւ Փոխարքայի կողմից ողջունելու եկած պաշտօնեայ Լեոն Եւանգուլեանը և ողջունեց Նորին Վեհափառութեանը Փոխարքայի անունից: Ապա վագոն մըտան և բարի գալուստ մաղթեցին Կաթողիկոսին հայ հասարակութեան, հայ վաճառականութեան և քաղաքացիների կողմից պ. պ. Ալ. Քիշմիշեան, Ց. Գուրգէնբէգեան և Ալ. Խատիսեան:

Ապա Կաթողիկոսը իր շքախմբի հետ իջնելով վագոնից մտաւ արքայական դահլիճը, ուր նրա գալուստը ողջունեցին 1) վրաց էկզարխի պաշտօնակատարի կողմից՝ Թօթիբաձէ աւագ քահանան, որին Կաթողիկոսը պատասխանեց ռուսերէն իր շնորհակալութիւնը յայտնելով, 2) պաշտօնաթող հայազգի գեներալ Սանջանեան ռուսերէն ճառով, որի մէջ այն միտքն յայտնեց, թէ «արտաքոյ Ռուսաստանի երջանկութիւն չը կայ հայերի համար», իղձ յայտնելով որ Կաթողիկոսը ներշնչէ այդ գաղափարը հայոց դպրոցներում:

Օրհնելով ներկայ եղողներին, Կաթողիկոսը դուրս եկաւ դահլիճից և նստեց պատրաստված 6 ձիերով լծված լանդօ շքակառքի մէջ, որի ետևից գալիս էին 10 կառքեր, ուր նստած էին շքախմբի անձինք և Ընդունելութեան Յանձնաժողովի անդամներից մի քանիսը:

Շքերթի առաջից կառքով գնում էին Կարգադիր Մասնաժողովի նախագահ բժշկ. Նաւասարդեան և կարգադրիչ Ս. Եսայեան: Շքերթն անցաւ Վօկզալնայա, Նիկոլաևսկայա, Բակինսկայա փողոցներով և մտաւ Միքայէլեան պրօսպէկտ. այստեղով շքերթը դիմեց դէպի Վօրօնցովի արձանը և կամուրջներով հասաւ «Լօնդօն» հիւրանոցի մօտ:

Ալէքսանդրեան այգու մօտ, երեկոյեան ժամը 7-ին, շքերթը կանգ առաւ, և Կաթողիկոսը, դուրս գալով կառքից, մտաւ ամպհովանու տակ, և սկսվեց թափօրը դէպի Վանքի մայր եկեղեցին: Ամպհովանու 4 կոթերը բռնել էին քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան, Ա. Մէլիք-Ազարեանց, Մ. Արամեանց և մէշչանների աւագ Բ. Առաքելեան:

Ամպհովանու առջևից ձիերի վրա նստած գնում էին երկու քահանաներ—Մամիկոնեան և Մեհրաբեան—բռնած իրանց ձեռքում հայրապետական բէգալիները՝ գաւազանը և քօղը: Ամբողջ քահանայական դասը երկու շարքով գնում էր նոյնպէս առջևից: Ամպհովանու տակ մտնելով՝ Կաթողիկոսը իր վրա առաւ հայրապետական շուրջառը և բռնեց խաչը, որով օրհնում էր ժողովուրդը:

Թափօրի ճանապարհի վրա շարքով կանգնած էին եկեղեցական-ծխական դպրոցների սաները և սանուհիները:

Թափօրը այդպէս հասաւ Վանքի մայր եկեղեցին, ուր Վեհափառը արտասանեց մի համառօտ աղօթք և ապա նոյն եղանակով բարձրացաւ վեհարան: Երբ բազմեց բազկաթոռի վրա, մօտեցան Թիֆլիսի Ընդուն. Յանձնաժողովի կողմից պ. պ. Ց. Խունունց և Ց. Ղորղանեան և ողջունեցին: Իր ճառի մէջ Ց. Խունունց Վեհի ուշադրութիւնը դարձրեց հայկական դպրոցական անմխիթար վիճակի վրա և յոյս ու հաւատ յայտնեց, որ Վեհափառը հասարակական ույժերի աջակցութեամբ ցանկալի ու շուտ լուծումն կը տայ այդ հասունացած հարցին:

Այնուհետև Վեհափառին ներկայացաւ հրէաների ռաբբին իր երկու պաշտօնակիցների հետ:

Վեհափառը գալուց մի ժամ յետոյ ճաշեց, իսկ առանձին սենեակում Կարգ. Մասնաժողովը ճաշ տուեց նրա շքախմբի անձերին և ուրիշ հիւրերի՝ մօտ 25 հոգու:

—

Վեհափառի հետ Թիֆլիս եկան Բեսսարաբիայի առաջնորդ Ներսէս արքեպ. Խուդավերդեան, Շամախու առաջնորդ Անանիա եպիսկ., Աստրախանի առաջնորդ Մխիթար եպ., Մեսրոպ և Խորէն եպիսկոպոսներ, դիւանապետ Բագրատ վարդապետ և Մատթէոս վարդապետ: Գանձակում միացան Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոս և Գանձակի յաջորդ Լեոն վարդապետ:

—

Թիֆլիսից հայ ազգաբնակութեան կողմից Աղստաֆա կայարանը մեկնած պատգամաւորութիւնը բաղկացած էր հետևեալ անձերից՝ Ա. Մելիք-Ազարեան, բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Հ. Մելիքեան և Ս. Կաֆեան:

—

Երէկ, ցերեկվայ ժամը 4-ին, Վեհափառին այցելեց Թիֆլիսի նահանգապետը: Իսկ ժամը $5^1/_2$-ին այցելեց պարսից հիւպատոսը, որը ի միջի այլոց ասաց, որ ինքն հեռագրով ստացել է պարսից կառավարութեան հաճութիւնը Կաթողիկոսին պատշաճ այցելութիւն տալու մասին կառավարութեան կողմից, որից և ստացել է դրական պատասխան:

Ապա, երեկոյեան ժամը 6-ին, Վեհին ներկայացաւ Թիֆլիսի վաճառականների աւագ Ա. Ն. Միլեանը:

—

Երէկ, առ. ժամը $9^1/_2$-ին, Վեհափառին ներկայացաւ Թիֆլիսի հայ քահանայական դասը in corpore.

Եփրեմ սրբազանի ներկայացնելուց յետոյ, Տէր. քահ. Տէրմազանեանը կարդաց գրաւոր ուղերձ:

Նորին Վեհափառութիւնը բարեհաճեց շնորհակալութիւն յայտնել Թիֆլիսի քահանաներին, ուր նա պաշտօնավարել է 10 տարի:

Այնուհետև Վեհափառը հերքեց „Н. Вр."-ի թղթակցի հաղորդած տեղեկութիւնները Վեհափառի խօսակցութեան մասին. «Ես,— ասաց Կաթողիկոսը,—Նորին Կ. Մ. Թագաւոր Կայսրին արտայայտեցի ամբողջ հայ հոգևորականութեան ամենահպատակ զգացմունքները. ուրեմն ինչպէս ես, զգալով իմ բարձր պաշտօնիս նշանակութիւնը, կարող էի այնպիսի անհեթեթ խօսքեր ասել հայ հոգևորականների հասցէին: Նաև Կայսրին արտայայտեցի հայ ժողովրդի հպատակութիւնը, իսկ արդարադատութեան մինիստրից յատկապէս պաշտպանութիւն խնդրեցի մեղադրվող մի քանի քահանաների և ազգայնոց համար»:

Կաթողիկոսը կը հերքէ իր տեղին «Н. Вр.-ի թղթակցի խեղաթիւրած տեղեկութիւնները:

Յետոյ Վեհափառը պատուիրեց քահանաներին չը շեղվել ժամերգութիւնից Թիֆլիսի կրօնապաշտ հայ ազգաբնակութեան համար: Պատուիրեց լինել միաբան, սիրով, խաղաղութեան մէջ և միմեանց հետ չը թշնամանալ:

Վեհափառը ի միջի այլոց յայտնեց, որ Անդրկովկասի հայ եկեղեցիները աւելի պայծառ են և քահանաները համերաշխ: Ցանկացաւ, որ այստեղ էլ նոյնը լինի:

Ապա կօնսիստորիայի ծառայողների կողմից Վարդազարեանը կարդաց ուղերձ-ոտանաւոր: Վեհափառը ասաց. «Շնորհակալ եմ»:

—

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը կիրակի օրը Վանքի եկեղեցում ներկայ կը լինի պատարագին և կը խօսէ քարոզ:

Երէկ, առաւօտեան ժամը $10^1/_2$-ին, Վեհափառը Կարգադիր Յանձնաժողովի մի քանի անդամների և իր շքախմբի հետ այցելեց Սիօնի եկեղեցին, ուր, սակայն, ոչ մի պատրաստութիւն չէր տեսնված ընդունելութեան համար, երևի առաջուց իմաց տրված չը լինելու համար: Վերադառնալով վեհարան, Կաթողիկոսը իր առանձնասենեակում ընդունեց մի քանի պատգամաւորների և հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներին: Ներկայացան Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհրդի անդամները, Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձուներ՝ Հ. Առաքելեան, բժշկ. Նաւասարդեան և Ս. Մելքումեան, Որբախնամ Ընկերութեան, Ազգագրական Ընկերութեան, Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան վարչութիւնները և գաւառական մի քանի պատգամաւորներ, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը՝ քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի հետ միասին, Թիֆլիսի արհեստաւորներից 23 հոգի՝ իրանց աւագ Սերոբեանի գլխաւորութեամբ, մէշչանական վարչութիւնը՝ Բ. Առաքելեանի առաջնորդութեամբ:

Յովնանեան դպրոցի կողմից փոխ-նախագահ Համբարձում Առաքելեան ողջունելով Վեհափառի գալուստը և յայտնելով, որ այդ դպրոցը իր ալեկոծեալ և տատանեալ վիճակից յետոյ անդորրութիւն և խաղաղութիւն գտնելով և մտնելով բարեկարգ վիճակի մէջ, այժմ միայն մի թերութիւն ունի, այն է՝ կանօնադրութեան բացակայութիւնը,—յոյս տածեց, որ Նորին Վեհափառութեան օրով դպրոցը կը ստանայ այդ կանօնադրութիւնը: Վեհափառը յայտնեց, որ կը վերացնէ այդ թերութիւնը:

—

Երէկ, երեկոյեան ժամը 6-ին, Վեհափառ Կաթողիկոսին ներկայացան «Մշակի» խմբագիր-հրատարակիչներ՝ Ալ. Քալանթար և Հ. Առաքելեան, ներկայացնելով միևնոյն ժամանակ Վեհափառին Կ. Պոլսի Միացեալ Ընկ. պատգամաւոր պրօֆ. Յովհ. Յակոբեանին: Կաթողիկոսը սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուեց և մօտ մի ժամ խօսակցեց զանազան հարցերի մասին: Պրօֆէսոր Յովհ. Յակոբեան ներկայացրեց Վեհափառին Կ. Պոլսի պատրիարք Արշարունի արքեպիսկոպոսի մի գրութիւնը Միացեալ Ընկերութեանց մասին:

—

Վեհափառ Կաթողիկոսը Թիֆլիսից կը մեկնէ Էջմիածին երկուշաբթի, յունիսի 25-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին: Վեհափառի գնացքը Ալէքսանդրօպօլում կանգ կառնէ մէկ ժամ:

—

Երէկ, ցերեկվայ ժամը 2-ին, Վեհափառ Կաթողիկոսը այցելութիւն տուեց Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատար գեներալ Շատիլովին: Անկնդրութիւնը տևեց մօտ 20 րոպէ: Իր հերթին գեներալ Շատիլով ժամը 3-ին փոխ-այցելութիւն տուեց Վեհափառին:

—

Երէկ, երեկոյեան ժամը 8-ին, Կաթողիկոսի Ընդունելութեան Յանձնաժողովը ամբողջ կազմով ներկայացաւ Կաթողիկոսին:

ԿԱՅՍՐՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Բալտիական նաւահանգիստ.—Նաւահանգստի նաւերը զարդարվեցին դրօշակներով, ունենալով միջակայմի վրա գերմանական դրօշակը:

«Շտանդարտը» և «Պոլեարնայա Զվէզդան» կանգնած են իրար կողքի, իսկ նրանց արանքում տեղ է նշանակված «Հօհէնցոլլէրնի» համար:

Առաւօտեան ժամը 10-ին պարզկայ արև եղանակին հօրիզոնի վրա նշմարվեց գերմանական նաւերի ծուխը:

Գերմանական կայսրին ծովի վրա դիմաւորեցին գերմանական դեսպանը և գինուորական ու ծովային ագենտները:

Գերմանական ռազմանաւերի մօտենալու միջոցին «Շտանդարտի» վրայից ազդանշան տրվեց սկսելու թնդանօթների պարպումը: Արձակվում է 33 թնդանօթ:

«Մօլտկէ» յածանաւը պատասխանում է:

Գերմանական նաւերի անցնելու ժամանակ ռուսական նաւերից թնդում է ուռա:

Երբ «Հօհէնցոլլէրնը» խարիսխ ձգեց, Թագաւոր Կայսրը անցաւ «Հօհէնցոլլէրն» ողջունելու Վիլհէլմ կայսրին:

Հանդիսերով Վեհապետները երեք անգամ համբուրվեցին իրար հետ և ապա ողջունեցին պալատականներին։

Թագաւորին ուղեկցում էին պալատական և ծովային մինիստրները, ֆլագ-կապիտանը, գերմանական կայսրի անձի մոտ Ռուսաց ներկայացուցիչ գեներալ-ադիւտանտ բարոն-Մէյէնդորֆը, նշանակված «Հօհէնցօլլերնի» վրա պաշտօնեաները։

Առաւօտեան ժամը 11-ին Թագաւորը վերադարձաւ «Շտանդարտ», «Հօհէնցօլլերնի» վրայից ինչպէս և նրան պատւէ ...

Քիչ յետոյ «Շտանդարտ» ժամանեց Վիլհէլմ կայսրը ու Միայ այնտեղ նախաճաշեց։

—

Բալտիական նաւահանգիստ.—«Հօհէնցօլլերնը» ժամանելուն պէս Թագաւորը գիւղաւորվեց նաւակի վրա Վիլհէլմ կայսր և Ադալբերտ արքայորդին։

Վեհապետները երեք անգամ համբուրվեցին և շատ սրտագին ողջունեցին միմեանց։ Ապա ... պահակի և կարգով կանգնած նաւաստիների առջևից։ Ապա տեղի ունեցաւ գերմանական կայսրի սվիտայի անձանց ներկայացնելը Թագաւորին։ Ցրնթացս երկարատև ժամանակի Վեհապետները զրուցում էին իրար հետ։

Ժամը 11-ին Թագաւոր Կայսրը գերմանական նաւերի հանդիսաւոր Թնդանօթաձգութեամբ բարեհաճեց վերադառնալ «Շտանդարտի» վրա։

Քիչ ժամանակից յետոյ Վիլհէլմ կայսրն ու արքայորդի Ադալբերտը Բէտման-Հօլվէգի ուղեկցութեամբ և գերմանական կայսրին մոտ գտնվող անձանց ուղեկցութեամբ ժամանեցին «Շտանդարտ»։

Երաժշտութիւնը նուագում էր գերմանական հանդիպումը։

Վիլհէլմ կայսրը ընդունվեց սանդուղքի նախամասում Թագաւոր Կայսրի կողմից, իսկ տախտակամածը ոտք դնելիս՝ Կայսրուհու, Գահաժառանգի և Մեծ Իշխանուհիների կողմից։

Վեհապետները անցան պատւաւոր պահակների առջևից գերմանական օրհներգի նուագածութեամբ։ Վիլհէլմը ողջունեց պահակներին ռուսերէն։ Գերմանական շքախումբը, որը եկել էր կայսրի հետ միասին, պատիւ ունեցաւ ներկայացվելու Թագուհուն։

Թագաւորը ներկայացրեց Վիլհէլմ կայսրին իր սվիտան և Էստլանդեան նահանգի պաշտօնավոր անձանց, որից յետոյ Նոցին Մեծութիւնները գնացին յատուկ պատրաստված բաժանմունքը։

Կայսրը և արքայորդին մնացին «Շտանդարտի» վրա մինչև նախաճաշ՝ ժամի 1-ը, որին մասնակցելու էին հրաւիրված երկու շքախմբերը։

50 հոգու համար պատրաստված սեղանի շուրջը տեղ էին բռնել կենտրոնում Թագաւոր Կայսրը, ունենալով հանդէպը Թագուհուն, Թագուհու աջ կողմում նստած էր գերմանական կայսրը, իսկ ձախ կողմում արքայորդի Ադալբերտը։ Թագաւորի աջ կողմում՝ ֆօն Բէտման-Հօլվէգը, ստատս-սեկրետար Կօկօվցէվը, ծովային կաբինէտի կառավարիչ ծովապետ ֆօն-Միւլլէրը, հօֆմէյստեր Սազօնովը, իսկ ձախ կողմում Թագաւորի գերմանական դեսպան բարօն Ֆրեդերիկսը, զինւորական կաբինէտի գլխաւոր գեներալ-ադիւտանտ բարօն ֆօն-Լինկէր, ծովապետ Գրիգօրօվիչ, քաղաքացիական կաբինէտի պետ ֆօն-Վալենտինի։

Վիլհէլմ կայսրի աջ կողմում նստած էին Մեծ Իշխանուհի Օլգա Նիկօլայեվնան, գեներալ-ադիւտանտ Օբերստ-ֆօն-Պլեսսէն, Մեծ Իշխանուհի Մարիա Նիկօլայեվնան։

Արքայորդի Ադալբերտի ձախ կողմում՝ Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկօլայէվնա, օբէր-հօֆմարշալ կոմս Ցուէյլենբուրգ, Մեծ Իշխանուհի Անաստասիա Նիկօլայեվնա և Թագաւորի անձին կից նշանակված գեներալ-լէյտէնանտ կոմս Դօնա-Շլօբիտտէն։

Նախաճաշի միջոցին նուագում էր գվարդիական երաժշտախումբը։

Մօտաւորապէս ժամը 2-ին Վիլհէլմ կայսրը և արքայորդի Ադալբերտն ու շքախումբը վերադարձան «Հօհէնցօլլերն»։ Երբ «Շտանդարտի» վրայից հեռանում էին բարձրաստիճան հիւրերը, ռուսական նաւերը պարպեցին Թնդանօթներ։

Վիլհէլմ կայսրի հրաւիրանօք իր անձի մօտ նշանակված գեներալ-ադիւտ. բարօն Մէյէնդօրֆը կը մնայ «Հօհէնցօլլէրնի» վրա։

Նախաճաշի ժամանակ Թագաւորը գերմանական ծովային համազգեստով էր, Վիլհէլմ կայսրը՝ գերմանական կայսրուհու անւան Գրօդնէնսկի գնդի հուսարների համազգեստով։

Ժամը 5 ին Թագաւորը պալատական մինիստրի և հերթապահ ֆլիգել-ադիւտանտի ուղեկցութեամբ բարեհաճեց գնալ «Հօհէնցօլլերն», որտեղից Թագաւորը Վիլհէլմ կայսրի և արքայորդի Ադալբերտի հետ միասին անցան «Պաւէլ Առաջին» նաւը, ուր հաւաքված էր շքախումբը։

Ժամը 6-ին Նոցին Մեծութիւնները անցան «Հօհէնցօլլերն» զբօսանաւը, որտեղից Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց վերադառնալ «Շտանդարտ»։

—

Վիէննա.—Լրագիրների մեծ մասը քննելով Բալտիական նաւահանգստում տեղի ունեցող տեսակցութիւնը, մատնանշում է նրա նշանակութեան վրա եւրոպական խաղաղութեան ամրապնդման տեսակէտից։

—

Բերլին.—«Նորդ-Դէօյտշէ-Ալգէմայնէ Ցայտունգը» առաջ բերելով «Россія» թերթի յօդուածը Միապետների տեսակցութեան մասին, ասում է. «Ուրախութեամբ միանում ենք «Россія» թերթի կարծիքներին։ Մենք համոզված ենք, որ Վիլհէլմի տեսակցութիւնը Թագաւոր Կայսրի հետ Բալտիական նաւահանգստում և զրուցատրութիւնը երկու բարեկամ Միապետների և մինիստրների կը նպաստէ խաղաղութեան պահպանման և բարի համաձայնութեան եւրոպական պետութիւնների միջև»։

—

Բալտիական նաւահանգիստ.—Վիլհէլմ կայսրը ստատս-սէկրետար Կօկօվցեվին շնորհեց «Սև արծուի» շքանշան, իսկ հօֆմէյստեր Սազօնովին պրուսական «Պուրլեմերիտ» կոչված շքանշանը։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Պետերբուրգ.—«Совр. Сл.», «Рѣчь», «Правда» և «Гроза» թերթերի խմբագիրները տուգանված են 500-ական րուբլով, իսկ չը վճարելու դէպքում կը դատապարտվեն 3 ամսով բանտարկութեան։

—

Սարատով. — «Саратовскій Листокъ» թերթի խմբագիրը դատապարտվեց 7 օրվայ բանտարկութեան նախնական քննութեան տուեալների տպագրման համար։

—

Պետերբուրգ.—Ժամանեց յունաց Թագուհի Օլգա Կօնստանտինօվնան։

—

Պետերբուրգ.—Կատարվեց գեն.-ադիւտանտ Դուբասովի Թաղումը։ Դագաղի վրա դրված էին Թագաւոր Կայսրի և Թագուհի Կայսրուհու կողմից պսակներ։

—

Լոնդոն.—Համայնքների պալատ։ Ընդունվեց հօմրուլի նախագծի առաջին յօդուածը 316 ձայնով ընդդէմ 223-ի։

—

Բէլգրադ.—Սկուպշչինան վերջին ընթերցումով ընդունեց զինւորական կարիքների համար 21,500,000 դրախմ գումար յատկացնելու առաջարկը 71 ձայնով ընդդէմ 37-ի։

—

Վիէննա.—Ֆրանց-Ցօվսէփ կայսրը երկու ամսով Իշլ մեկնեց։

—

Թաւրիզ.—Սերաբից հաղորդում են շահսէվանների գիւկլու ցեղի ընդհարման մասին կառավարական հեծեալների հետ, որոնցից սպանվել են 6 և վիրաւորվել 4 հոգի։ Շահսէվանների Թալաններից վախեցած քիչ-շատ ունևոր ժողովուրդը շրջակայ գիւղերից տեղափոխվում է Թաւրիզ։ Գիւկլու ցեղը, որը հպատակութիւն էր յայտնել Ահարի նահանգապետին, ենթարկվում է անխնայ աւարառութեան։

—

Կալկաթա.—Անյայտ անձինք փորձեցին պէպի Դարժիլան գնացող գնացքի խորտակումն առաջ բերել։ Գնացքի մէջն էր Բէնգալիայի նահանգապետը։

—

Վիէննա.—Զօրքի տեսուչ էրցհերցոգ Եւգենին, որը միաժամանակ Տիրօլի զօրքերի հրամանատարն է, հիւանդութեան պատճառով արձակվել է պաշտօնից։

—

Մինէապօլիս.—Առաջադէմ հանրապետականների միութիւնը որոշեց ձայն տալ Վիլսօնին։ Ռուզվէլտի կուսակիցների պարագլուխը Լանսինգում (Միչիգանի նահանգ) յայտարարեց, որ Ռուզվէլտի կուսակցութիւնը այլ ևս պէտք չէ։

—

Մօսկվա.—Եկատերինեան հրապարակում մի տան հիմնարկէքի ժամանակ երևան հանվեցին երկու մեծ ջրհորներ մարդկային ոսկորներով։ Ջրհորներից իւրաքանչիւրի մէջ կար 100 կմախք։

—

Պետրօպաւլօվսկ.—Առաւօտեան ժամը 4-ին նկատվեց երկրի կարճատև տատանումն։

—

Վլադիկավկազ.—Սկսվեց իշխ. Դադիանիի գործի վերաքննութիւնը։ Դադիանին 1911 Թ. դեկտեմբերի 20 ին իշխ. Դադէշկէլիանիին սպանելու համար դատապարտված էր 20 տարով տաժանակիր աշխատանքի։

—

Վլադիկավկազ.—Կարևոր վկաների բացակայութեան պատճառով իշխ. Ունու Դադիանիի գործը յետաձգվում է։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Լոնդոն.—Չինական փոխառութեան նկատմամբ արված հարցապնդումին Գրէյը պատասխանեց, որ կառավարութիւնը խոստացել է լիակատար աջակցութիւն ամեն տեսակ փոխառութեան, պայման դնելով սակայն, որ ապահովված կը լինի փոխառութեան գումարների նպատակայարմար և արդիւնաւէտ գործադրութեան հանգամանքը։

—

Հօնգկօնգ.—Նոր նահանգապետ Մէյին դիմաւորելու ժամանակ ամբոխի միջից մի չինացի ատրճանակից կրակեց նահանգապետի վրա, որը անվնաս է։ Չարագործը ձերբակալվեց։

—

Շանխայ.—Ազգային ժողովը Կանտօնում առաջարկեց դուրս հանել ցուցակներից մանջուրական զինաստրային յարող քաղաքացիների անունները, այն յայտնի րէֆօրմատօրներ Կան-իւ-Վէյին և Լեան-չի Չաօյին, որոնք Չինաստանից հեռացել էին 1898 Թ. յեղաշրջումից յետոյ և ապրում էին Եապօնիայում։

—

Լօնդօն.—Համայնքների պալատ։ Ակլէնտը պատասխանելով չինական փոխառութեան նկատմամբ եղած հարցին, ասաց, որ եթէ Չինաստանին ներկայիս տրվող գումարը նուազ է առաջ խնդրածից, դրանից չի խախտվի շահագրգռված խմբերի համաձայնութիւնը։ Չինաստանին չեն հարկադրի վերցնել մի գումար, որպիսին ինքը չէ խնդրած։ Դժուարութիւնը կայանում է միայն ապահովութեան երաշխիք ստեղծելու մէջ Չինաստանին տրվող փոխառնութեան առիթով։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ԽՈԹՆ ՕՐԵՐԻՑ

—

Մօտաւորապէս 11 տարի է, ինչ որ ես եղել եմ առաջին անգամ Արմաւիրում. այս անգամ նոյն քաղաքում, նոյն ժողովրդին կրկին ողջունելով, ուրախութեամբ տեսնում եմ, որ Արմաւիրում գտնվող փոքրիկ հայ գաղութը ունեցել է կրթական և զարգացման զգալի առաջադիմութիւն. և չը նայելով ներկայ ճնշող պայմաններին, լինելով նոյնիսկ հեռու բազմամարդ հայաբնակ քաղաքներից, այնու ամենայնիւ Արմաւիրի հայ ազգաբնակութիւնը կարողացել է պահել իր հայկական զգացմունքներն ու հոգին։

Սրանից 10 տարի առաջ՝ ասում էին, որ Արմաւիրում բոլոր հայերը չերքեզախօս են, երկար չի տևի, և տեղական ժողովուրդը իսպառ կը մոռանայ Թէ հայութիւնը և Թէ հայ լեզուն։ Բայց Արմաւիրի հայ տարրը, Թէև կղզիացած, հեռու մայրենի քաղցր բարբառը լսելուց, այնու ամենայնիւ պատիւ նրան, որ այս աննպաստ, աննախանձելի պայմանների մէջ կարողացածին չափ դեռ պահպանում է մայրենի լեզուն, կրում է հայ հոգի և, որ ամենագլխաւորն է, պահում է իր նախնական զգացմունքները դէպի հայոց եկեղեցին։ Այս խօսքերիս ապացոյցն այն է, որ այդ փոքրիկ հայութիւնը Արմաւիրում ունի երեք եկեղեցի, և դեռ մէկն էլ նոր է կառուցվում, որ շուտով կաւարտվի և որի հոյակապ գմբէԹների վրա շուտով կը պսպղայ ոսկեզօծ խաչը, միակ յոյսը արմաւիրցու, որին ապաւինում է կէս դարից ի վեր՝ պահպանելու համար իր անտէր գոյութիւնը։

Նա զրկված է հայ ժողովրդի համար կենսական պահանջ եղող շատ բարիքներից, զրկված է ազգութիւնը լուսաւորող ջահից, որ պիտի առաջնորդէր հայ ժողովրդին դէպի գիտակցութեան և ինքնաճանաչութեան ճանապարհը։ Նա ոչինչ չունի, բացի եկեղեցին. նրան է փարել աւանդական վստահութեամբ. և նա չէ սխալվել։

ԵԹէ մենք չունենայինք եկեղեցի, միայն զարգացումն ու կրԹութիւնը չը պիտի կարողանային մեզ փրկել այն անդունդից, որ ամեն մի հայի ոտքի տակ բացված է։

ԵԹէ Թիւրքիայում եկեղեցու մէջ որևէ խլրտում լինի և մէկը փորձէ մտնել այնտեղ, եկեղեցին փակում է իր դուռը կոպիտ զօրութեան առաջ, և հայը այդ զօրեղ դուռն ապաւինելով՝ կարողանում է բարձրաձայն ասել՝ «իրաւունք չունէք մտնելու, սա աղօԹատեղի է»։ Այո, մինչև օրս մեր կաԹողիկէ կամարն է մեզ հովանի եղել։

Սակայն ինչ անի Արմաւիրի խեղճ հայը, որ ինչպէս արհամարհված սիրուց ծնված մի մանուկ՝ գոյութիւն է ունեցել հեռու անկիւնում, կարծես նման բաղդի զաւակին լքված իր ծնողից, ինչպէս մի զոհ ճակատագրի։

Ինձ համար այդ բաղդի զաւակը աւելի պաշտպանութեան, օգնութեան է արժանի, քան Թէ փայփայված մանուկը իր հարազատ մօր գրկում։ Այո, Արմաւիրի հայութիւնը այդ մոռացված, այլասերված մանուկն է, որ իր գոյութեանը կեանք տուող մօր լեզուն չը գիտէ։ Հոգին հայ է, լեզուն ...

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ *)

—о—

Ն Ե Ր Կ Ա Ն

—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալի ներկայ գործունէութեան, ձեռնարկներուն ու հաստատութեանց մասին խօսելէ առաջ կուզէի նախ ծանրանալ անոր ընդգրկած արդի կրթական ուղղութեան ու դրութեան վրայ։

ԵԹէ Միացեալ Ընկերութիւնը իր ներկայ ընդարձակ կազմով և 7000 ոսկիի բիւջէով նոր ու արդիական մանկավարժական ուղղութիւն մը չընդգրկէր, այն ատեն դժբաղդաբար նոր բան մը աւելցուցած չէինք ըլլար ազգային կրթական գործին, այն ատեն՝ նոր ու կազմակերպուած վատնում ուժերու ու դրամի՝ պիտի ըսէի անվերապահօրէն։

Բայց Միացեալը նոր քայլ մը առնել սկսաւ վերակազմութեան օրէն իր ծրագիրն ու ուղղութիւնը յարմարեցնելով արդիական դաստիարակութեան հասկացողութեանց ու դրութեանց։ Մեր մէջ դաստիարակութիւն ըսելով կը հասկցուի լոկ իմացական կրթութիւնը, այսինքն մանուկներուն կարելի եղածին չափ շատ ու բազմազան գիտական ծանօթութիւններ տալ դասագրքերու ու դասատուներու միջոցաւ։ Միջնադարեան կրթական ուղղութեան ժառանգութիւնն է այս, որ դեռ բոլորովին անհետացած չէ քաղաքակիրթ երկիրներէն անգամ։ Միայն ամբարուած փորձառութեանց դասաւորուած ծանօթութիւններ տալ մանուկի մը, կրթել ու զարգացնել անոր յիշողութիւնը և ընկերութեան մէջ մտցնել զայն որպէս «զարգացած մարդ»,—զանցառելով կրթել անոր հոգեկան ու բարոյական կարողութիւնները, անտեսելով տղային մէջ գնել գեղեցիկին, վեհին, ազնիւին ու առաքինիին իդէալը, զօրաւոր կամքի տիրացումը և մէկ խօսքով զօրաւոր ու անվրդով նկարագրի կազմաւորումը,—կը նշանակէ պատրաստել յղկուած բաղդախնդիրներ, ծոյլեր, ապիկարներ ու մինչև իսկ ոճրագործներ. կը նշանակէ պատրաստել մարդիկ, որոնք արտադրութեամբ և գործունէութեամբ բեղուն կեանք մը ապրելու անընդունակ են և իրենց ամբարած ծանօթութիւններու շնորհիւ դիւրութեամբ կարող են մանկաբոյծներ դառնալ հասարակութեան մը սրտին մէջ, ծծելով անոր արիւնը, կենսունակութիւնը, կեանքը ու առաջնորդելով զայն դէպի բարոյական ու նիւթական անկում ու կործանում։

Դաստիարակչական դրութիւնը այն կերպով, որ ես կը հասկնամ, ու այն ուղղութիւնը, որ Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը իւրացուցած էլ յեղաշրջում ու յեղափոխութիւն մը պիտի ըլլայ մեր ազգային կրթական գործին մէջ։

Միացեալը իր դպրոցներու նպատակը ընտրած է տղան պատրաստել կեանքի համար, տալ անոր ֆիզիկական, իմացական ու հոգեկան դաստիարակութիւնը, յարմար դարձնելով զինքը արդի ճարտարարուեստական աշխարհի բարդ գործառնութեանց պայքարին։ Տղան ոչ միայն ծանօթութիւններու պաշարով մը պէտք է որ դուրս ելնէ դպրոցէն, այլև պէտք է որ ան ունենայ առողջ ու զարգացած կազմուածք մը, զօրաւոր մկանունքներ, անյողդողդ կամք մը, անպարտելի բարոյական, գեղեցիկ հոգի մը ու ազնիւ նկարագիր մը։ Ոչ միայն մշակուած գլուխ մը, այլև մշակուած սիրտ մը ու ճարտար ձեռքեր։

Դասաւորենք Միացեալի ընդգրկած դաստիարակչական ուղղութիւնն ու ծրագիրը։

ա) Ֆիզիքական դաստիարակութիւն. — Շրջանակի մը մէջ դրուած մարմնամարզի դասերը միայն չեն բաւեր զօրաւոր ու կիրթ մկանունքներ ու առողջ կազմուածք մը զարգացնելու տղուն մէջ, այլ ազատ խաղեր ու ձեռական մարզանքը դաստիարակչական ամենանախահրաժեշտ պահանջներն են այսօր։ Բացարձակապէս Միացեալի վարժարաններու գրեԹէ ամբողջութիւնը կը գտնուի գիւղերու մէջ։ Հոն, գիւղին ազատ ու արձակ մԹնոլորտին մէջ, տղան միջավայրն ունի գոհացնելու իր բոլոր բնազդական պահանջներն ու Թոյլ տալու, որ բնութեան հոլովութական (évolution) օրէնքով աճին ու զարգանան իր բոլոր մկանունքները, որոնց ազդակներն են, ոչ աւելի շիտակը՝ կեդրոնը կամքի կազմաւորման։ Տղան կրնայ և պէտք է, որովհետև բնականօրէն կը սիրէ, ազատ վազել, խաղալ դաշտերուն մէջ, մագլցիլ բլուրն ի վեր, հաւաքել ծաղիկներ, ԹիԹեռնիկներ և իրեր, որ զինքը կը հրապուրեն։ Խաղ մըն է այս, որ հաճոյք կը պատճառէ, որ աշխատանք կը պահանջէ ու յոգնութիւն կառԹէ, սակայն այն բազմակողմանի օգտակար հետքերը՝ որ կը տպաւորուին ու կը մնան մանուկի հոգւոյն, սրտին ու կազմուածքին մէջ՝ ուրիշ կերպ չէին կրնար արտայայտուիլ ու արտադրուիլ։

Դպրոցական ազատ խաղին ու մարմնամարզին հետ ձեռական աշխատանքի դասերը առաջին տարիէն սկսեալ պարտաւորիչ են Միացեալի վարժարաններու մէջ։

Այն առարկաները՝ զորս աշակերտները կը շինեն դպրոցին մէջ՝ նիւԹական արժէք մը չունին, բայց ձեռական այն մարզանքը՝ զոր մանուկը օրը օրին աստիճանաբար կը ստանայ՝ կը պատրաստէ զինք ճարտարարուեստի կեանքին ու ընկերութեան մէջ ապրելու յարմարուելուն։ Բանաստեղծները իրենց երգած են շարունակ. անոնք կը մոռնան, որ ամենանուրբ քաղաքակրԹութիւնը ու ամենավսեմ իդէալները ձեռքի մատներէն կը սկսին։ Ուղեղին ծալքերը մատներու ճարտար շփումէն ու գործածութենէն կը կազմաւորուին ու կը խրանան։ Ձեռքէն կը սկսին մանուկին առաջին դասերը ու ձեռքն է, որ կառաջնորդէ մարդկութիւնը բարձրագոյն քաղաքակրԹութեան։ Նշանաւոր դաշնակահարի մը մատներուն շարժումները աննշան ներդաշնակութեան բանաստեղծութիւն մը կարտադրեն. լեզու մը, զոր ես ու միլիոնաւոր մարդիկ ոչ միայն անկարող ենք խօսելու, այլ և չենք հասկնար, չենք ըմբռներ։ Եւ պիտի գայ օր մը, երբ մարդիկ այդ երգուած ներդաշնակութեան լեզուն պիտի խօսին ու հասկնան, ինչպէս մենք այսօր խօսուած լեզուները կը խօսինք ու կը հասկնանք։ Ծնած օրէն զրկեցէք մանուկ մը իր ձեռքերէն, և Թող ան առողջ աչք, ականջ և քիԹ ու բերան ունենայ, պիտի տեսնէք, որ ան ապուշ մը պիտի մեծնայ ու ապուշ մեռնի։ Մինչ երկու աչքով կոյր՝ հրաշակերտներ արտադրող հանճարները ապրած են պատմութեան մէջ։ Մարզանք տուէք մանուկի ձեռքերուն՝ կեանքին յարմար ու իդէալ սերունդ մը արտադրելու համար։

բ) Իմացական դաստիարակութիւն.—ԿրԹութեան մէկ կողմը չի կրնար զանազանուիլ միւս կողմէն։ Մէկը միւսին կառաջնորդէ, մէկը միւսը կարտադրէ։ Հին մեԹոդներով, որոնցմով կը կառավարուին մեր արդի գրեԹէ բոլոր ազգային վարժարանները—զուտ դասագրքերու մէջ հաւաքուած ծանօԹութիւնները գոց ընել տալով յիշողութիւնը մարզել—չի կրնար իմացական իրական դաստիարակութիւն մը ստեղծել։ Դասարանը աշխատանոցի վերածուելու է, ու երբեմն ալ ազատ բնութիւնը դասարանի։ Երկու տարի բուսաբանութեան դասեր տուէք աշակերտին, Թող ան իր կրԹուած յիշողութեան շնորհիւ գոց սորվի դասագրքին մէջ գտնուած բոլոր տեղեկութիւնները, և քննութեան օրը յաջողութեամբ պատասխանէ բոլոր հարցումներուն, ես կրնամ վստահօրէն ըսել, Թէ մանուկը շատ քիչ բան և կամ, հաւանօրէն, ոչինչ սորված է։ Բայց փորձի համար Թող փորձառու և հմուտ ուսուցիչ մը իր աշակերտները դաշտ առաջնորդէ, ուր առատ բուսաբանութիւն մը կայ, և Թոյլ տայ, որ անոնք ազատօրէն ծաղիկներ ու բոյսեր հաւաքեն, բանան անոնց արմատները, դիտեն աճուն բոյսի մասերը, ցօղուն, տերև, ծաղիկ, և իրենց նօԹատետրերու մէջ արտայայտեն իրենց նկատողութիւնները և գծագրեն կրկին ու կրկին, և ահա արդիւնքը աչքանչելիօրէն դրական պիտի ըլլայ։ Տղան իրապէս բան մը սորված է և ստացած օգուտները անկնյայտնի կերպով բազմակողմանի են։

Առանց աշխատանոցներու՝ բնական պատմութեան, բնագիտութեան, բնալուծութեան ու երկրաչափութեան դասերը ապարդիւն կը մնան։ Աշխատանոց պէտք է և այդ աշխատանոցի մէջ աշխատողը ո՛չ Թէ ուսուցիչը պէտք է ըլլայ, այլ աշակերտը. ուսուցիչը միայն պէտք է որ առաջնորդէ և օգնէ աշակերտին՝ վարանումներու պահուն։ Պատմութեան ու աշխարհագրութեան դասերը լոկ իբր տեղեկութիւններ դասագիրք մը գոց ընել տալով արդիւնք մը առաջ չի գար. պէտք է որ աշակերտները գրեն, գծեն, խորհին ու տեսնեն, մէկ խօսքով արտայայտեն ու արտայայտուին։ Քաղաքացիական կրԹութեան պէտք չէ զանցառու ըլլալ. հոն, դպրոցին մէջ աշակերտը ապրելու է քաղաքացիական փոքրիկ միջավայրի մը մէջ, ապագայ պարտաճանաչ քաղաքացին դառնալու համար։ Արդի դաստիարակչական դրութեամբ լաւ է, որ աշակերտը քիչ ծանօԹութիւններ ունենայ, սակայն ինչ որ ան ձեռք բերէ, իր դիտողութեանց ու հետազօտութեանց արդիւնքը ըլլայ։ Այդ կերպով իւրացուցուած դաստիարակութիւնն է միայն, որ իրապէս հիմնական է, բազմակողմանի և յաւէտ անաղարտ պիտի մնայ անոր մտքին մէջ։

գ) Հոգեկան դաստիարակութիւն.—Ահա ամենէն դժուարը, ամենէն բարդ ու պատասխանատու գործը դաստիարակի մը համար։ Շիտակ է Թէ հմտօրէն ու ուշադրութեամբ դրուած ֆիզիկական ու իմացական դաստիարակութիւն մը կարտադրէ մանուկին մէջ հոգեկան ազնիւ վիճակ մը, կամրապնդէ անոր կամքն ու նկարագիրը և Թռիչքներ կուտայ մատաղ հոգիներու՝ իրենց ներքնաշխարհէն դուրս այլ աշխարհներ ալ տեսնելու։ Բայց այս չի բաւեր միայն, եԹէ նպաստաւոր միջավայր մը գոյութիւն չունենայ։

Տղային հոգեկան կազմաւորումը նմանո-...

*) Տես «Մշակ» № 134։

գուն չերգեց, և ինքը չը գիտէ, թէ ծրն է երկուսից. չը գիտէ, թէ ինչպէս անէ, որ առանց հասկանալու ս. Գրքի մեծ, վսեմ խօսքերը՝ կարողանայ հոգեպէս կապվել իր եկեղեցուն. չը գիտէ առանց բառերի յուզիչ արտայայտութեան ինչպէս ոգեորվի, որ կարենայ բուռն զգացմունքներով սիրել իր հարազատ ազգը. նա կարիք ունի բարոյական սնունդ տուող հոգատար ձեռքերի։

Անդրկովկասից մի խումբ գործօն երիտասարդներ 25 տարուց աւելի է, ինչ որ հաստատվել են Արմաւիրում, նուիրված աշխատում են ամէն մէկը իր ծառայութեամբ օգտակար լինել հայ ժողովրդին ու հայ հոգով զարգացնել մատաղ սերնդին։ Սակայն 25 տարին մի քառորդ դար է, որ սպառում է մարդուս գործնական կեանքը։

Մարդիկ ծերանում են, ու ծանրաբեռնված ընտանեկան զանազան հոգսերով՝ այլեւս պակասում է եռանդը և թուլանում է գաղափարական ոյժը։ Ցաւալի է, որ նրանց փոխարինող երիտասարդ ոյժեր չեն յաջորդում։ Գոնէ հինգ վեց տարուց յետոյ մեր դպրոցական շրջանաւարտներից թարմ ոյժեր, նոր հոգով, նոր երիտասարդական եռանդով ձեռնարկեն լուրջ գործին և իրանց անձնուէր ուսուցիչների պակասը լրացնեն. այն ժամանակ նրանք վսեմ օրինակ կը լինեն իրանց հետեւող բողբոջ սերնդին, այն ժամանակ միայն յոգնատանջ ուսուցիչները վարձատրված կը համարեն իրանց դառն աշխատութիւնը։

Մտադրութիւն կայ այս ամառ հայ ուսուցիչների ուղեկցութեամբ Արմաւիրի աշակերտութիւնը առաջնորդել այցելելու Անի, Էջմիածին, անձամբ նրանց ծանօթացնելու համար մեր պատկառելի անցեալին, բոլոր հնութիւններին և սրբավայրերին։ Սա մի գեղեցիկ միտք է, որ գործնականապէս կուսուցանէ պատանի աշակերտին յարգել հայի անցեալ փառքը և սիրել հայի քաղցրահնչիւն լեզուն։

Որքան մեծ զարկ կարող է տալ արմաւիրցիների ազգային զարգացմանը, եթէ այնտեղ լինի լսարան, հայ մամուլ, հայ թատրոն. այդ նպատակով էլ պէտք է ամէնմեայն տարի որևէ հայ խումբ իր գարնանային ճանապարհորդութեան ժամանակ պարտաւորութիւն համարէ գոնէ մի ամսով մտնել Արմաւիր և տալ առնուազն 8—10 ներկայացում։

Մենք այս անգամ առիթ ունեցանք միայն հինգ ներկայացում տալու, որոնց յաճախում էր հասարակութիւնը մեծ ոգևորութեամբ. թէև տեղական ժողովուրդը համեմատաբար պակաս թւով էր յաճախում, քան թէ եկւորները, սակայն չէ որ քանի ընտելանայ ժողովուրդը թատրոնին, այնքան սրտով կը մօտենայ նրան և մի քանի տարուց յետոյ պահանջ կը դառնայ այն։

Մեր յոյսերը թերևս արդարանան, եթէ դպրոցը, մամուլը և թատրոնը միանալով գրաւեն գոնէ նոր սերնդին։

Նաւաբեկեալին մի փայտի բեկորն էլ մեծ յոյս է... Անհելի է հոսանքը, դժուար է դիմադրել կատաղի ալիքներին... Բայց մեր պարտականութիւնն է մաքառել և մեր բոլոր ոյժերով ձգտել դէպ նաւահանգիստ։

Սիլանոյշ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Լուրեր Մաղրասա գիւղից

Մաղրասա (Շամախու գ.), 18 յունիսի

Կեանքը մեր գիւղում սկսել է արթնանալ։ Բագուի տօթի և ժխորի ձեռքից հանգստանալու եկած ամառանոցաւորներ՝ թէ տեղացի և թէ այլ երկրացի՝ գալով մեր գիւղը՝ իրանց հետ բերել են նոր հովեր և նոր խօսքեր։ Խօսակցութեան այն միապաղաղ, ձանձրալի և անհամ տոնը, որ առաջ լսվում էր մեր փողոցներում՝ այլ ևս գոյութիւն չունի նախկին թափով։ Այժմ մեր գիւղի ամէն մի անկիւնում տիրում են կենդանութիւն, եռանդ և ոգևորութիւն։ Մանաւանդ թարմանալու և զովանալու եկած երիտասարդները տաք-տաք սասում-խօսում են, վիճաբանում և ապագայ գործունէութեան համար մի շարք ծրագիրներ որոճում։ Նրանք կամք և ցանկութիւն են յայտնում գիւղը յետ գնելու բէկից և խանից, գիւղի բնական հարստութիւն ինքնաբուխ նաւթը շահագործելու, գիւղում կանոնաւոր պօստային հաղորդակցութիւն ստեղծելու և այլն։ Ողջունելով եռանդը մեր լաւ երիտասարդների, միաժամանակ ցանկանում ենք մեր գիւղի սօցիալական-տնտեսական կեանքին այնպիսի մի պայծառ ապագայ, որը՝ լինի գրաւական մեր այդ երիտասարդների՝ խօսքից և ցանկութիւնից իրական գործի անցնելու կարողութեան։

Տեղիս յայտնի հարուստ Սանդրիկ Աղբեխեանը և Բագուի վաճառական Կ. Խ. Լազրեանը, ինչպէս մեզ տեղեկացնում են, բանակցութիւն են վարում մեր բաղնիսի տէրերի հետ՝ միահամուռ ոյժերով բաղնիսի ջուրը ջրամբարձ մեքենաներով գիւղի կենտրոնը բերելու և այդ կենտրոնում մի նոր փառաւոր բաղնիս կառուցանելու իր բոլոր յարմարութիւններով, նոյնիսկ էլէկտրական լուսաւորութեամբ, բուֆէտով և այլն։ Եթէ մեր ստացած այս տեղեկութիւնը գործ դառնալու լինի, այն ժամանակ անկասկած մեր գիւղի նշանակութիւն մի փոքր կը բարձրանայ և մեզանում ևս հիմք դրված կը լինի կուլտուրական մի անհրաժեշտ ձեռնարկութեան։ Առ այժմ բաւականանանք աջողութիւն մաղթելով։

Որովհետև մեր գիւղում արդէն սկսված մի երկու հասարակական ձեռնարկութիւններ, ինչպէս օրինակ խճուղին և աղբիւրը, մնացել են թերի և կէս ճանապարհին և որովհետև այդ ձեռնարկութիւնների աւարտման համար մեր գիւղը այլ ևս անկարող է նորանոր զոհողութիւններ անել՝ շնորհիւ մեզանում տիրող տնտեսական քայքայման, ուստի մեր տանուտէրը գրաւոր դիմումներ է ուղարկել Ախալքաղաքում, Նոր-Բուխարայում և Սամարղանդում վերաբնակված մաղրասեցիներին և նրանց ուշադրութիւնն է հրաւիրել յիշեալ հանգամանքի վրա, նաև միաժամանակ նրանց նիւթական օժանդակութիւնը պահանջել։ Ցոյս կայ, որ Անդրկասպեան երկրի այդ քաղաքներում ցրված մաղրասեցիները, որոնք մեծ մասամբ բարեկեցիկ կեանք ունեն, լիովին կըմբռնեն իրանց համագիւղացիների դրութեան կրիտիկականութիւնը և կաշխատեն օգնութեան ձեռք մեկնել նրան։

Վերջին մի շաբաթվայ ընթացքում մեր գիւղն է յաճախում Քեալախանի գիւղի պետական դպրոցի վարժուհի Մելիք-Գափլանեանը և կառավարութեան հաճութեամբ ցանկանում է բանալ մեր գիւղում մինիստրական դպրոց։ Ժողովուրդն ու կօնսիստօրիան, ինչպէս լսում ենք, չեն տալիս առ այդ իրանց համաձայնութիւնը։ Հարցը, այսպիսով, խեղդվում է իր սաղմի մէջ։

Հայրենակից

Խնայեցէք անտառը

Դիլիջան, 17 յունիսի

Դիլիջանի և շրջակայ գիւղերի լեռները պատած էին կուսական ու թաւ անտառներով, որոնք անտեսապէս աղքատ բնակչութեան ապրուստի գլխաւոր աղբիւրն են եղել։ Եւ տարիների ընթացքում այդ հարուստ, ծառաւէտ անտառները անխնամ մնացած և անգութ կոտորածի ենթարկված՝ շատ տեղերում դարձել են ողորմելի պուրակներ։ Անտառապահների անյագուրդ ագահութիւնը, անտառային վարչութեան թուլութիւնը և գիւղացու տնտեսական աննախանձելի վիճակը էական դրդիչներ են հանդիսացել։ Գիւղացին կոտորել է անտառը, առանց գիտակցելու գալ սերունդներին սպառնացող ողորմելի դրութիւնը և այժմեան փլանները։ Անտառի կոտորածն արդէն հասել է իր գագաթնակէտին։ Գարնան ընթացքում և ներկայիս անընդհատ կոտորում են ծառերը, ջարդում, ոչնչացնում անտառը. սայլերի անհամար կարաւաններ կրում են փայտը դէպի Շիրակ, Փամբակ և Գեօզչայ։ Կոտորածը շարունակվում է։ Ու չը գիտես՝ երբ է լինելու վերջը, երբ է արտայայտվելու խնամք դէպի այնքան օգտակար անտառը։

Ուրաքանչիւր հասարակութիւն իրաւունք չունի սպառելու որևէ բնաբերքի աղբիւր։ Դիլիջանը, որ անտառների շնորհիւ առաջնակարգ տեղ ունի Կովկասի ամառանոցների մէջ, մօտ ապագայում (եթէ այսպէս շարունակվի) անպայման կը զրկվի անտառներից և ամէն արժանիքից։

Քաղաքակիրթ երկիրներում խնամք է տածվում դէպի անտառը, իսկ մեզանում ոչնչացում։ Ուստի և անհրաժեշտ է, որ տեղս հիմնվի «անտառ խնամող» մի ընկերութիւն, լայն գործելակերպով։

Խնայեցէք անտառը։ Հասկանում ենք «կարիքը», բայց այդ կարիքը ի չար գործ դնելու և փլանների աղբիւր դարձնելու իրաւունք չունենք։

Հասկանանք խնամել մեզ կեանք տուող բնութիւնը։

Աւսիր

ԿԵԱՆՔԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Բագու, 17 յունիսի

Ամսիս 1-ից բարձր և հարուստ դասակարգի շրջանում կեանքը եռում է անսահման կերպով. ամէնքը շտապում են ամառանոցները, բայց ոչ իրանց գեղեցիկ և բնութեան հրաշալիքներով հարուստ ծննդավայրերը։

Գնում են հանքային ջրերը։ Հիւանդ են թէ առողջ—այդ տասներորդ տեղն է բռնում ամառանոցների ընտրութեան մէջ։ Շատերն էլ գնում են արտասահման։

Գնացքների մէջ տեղ չը կայ. 2—3 օրով կայարանի ներսում և դրսում հարիւրաւոր հոգի հաւաքված են մնում։ Չը նայելով որ երկաթուղային վարչութիւնը ստիպված եղաւ ամսիս 5 ից մի գնացք էլ սովորականից դուրս աւելացնել, բայց և այնպէս այդ էլ չօգնեց։

Ստիպված են «ամառանոց» գնալու նաև միջակ ու չունևոր դասակարգերը, որոնց դրդապատճառը փոքրահասակ մանուկներն են, որոնք չեն կարողանում ներքնայարկերում ապրելով դիմանալ Բագուի ապականիչ օդին։ Իսկ նրանք, որոնք տոմսակի վճար չունեն, ստիպված են մնալ, անպայման համոզվելով որ այս կամ այն փոքրիկը պիտի գերեզման մտնէ։ Բագւում, ամառվայ 3—4 ամիսը, ինչպէս ցոյց են տալիս անցեալի պաշտօնական տեղեկութիւնները, մահացած մանուկների թիւը 2000-ից էլ անցնում է։

Շուշի-Եւլախ երկաթուղու կառուցման հարցը վերջացել է, արդէն սկսված են նախնական աշխատանքները. երկու օր առաջ երկաթուղու վարչութիւնից Սարուխանեանը առաջարկութիւն ստացաւ, որ գծի ռելսները ուրիշ գործարաններից չը գնեն. վարչութիւնը առաջարկել է վերցնել կարսի գծի ռելսները, որի չափը 18″ է։ Կարսի գիծը լինելով աւելի կարևոր և սահմանագլխային՝ աւելի հաստ ռելսների կարիք ունի։ Բացի այդ, երկաթուղային վարչութիւնը ռելսների գինը սակարկութեան չէ դնում, այլ առաջարկել է ընդունել այն գնով, ինչ արժէ գանձարանին։ Հաստատ աղբիւրներից լսեցի, որ Սարուխանեանը ընդունել է այդ առաջարկութիւնը, և մի քանի օրից ռելսները կը լինեն Եւլախ-Շուշի ճանապարհին։

Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրի ճարտարապետ-ներկայացուցիչը և Սարուխանեանի երկրաչափ-ճարտարապետ Իպրաշեանը ահա քանի օր է Եւլախ-Շուշի ճանապարհումն են. սպասվում է այս օրերս նրանց վերադարձը։ Կառավարութեան կարգադրութեամբ՝ ամսիս 14-ին պիտի անպայման սկսված լինէր, բայց եթէ մի քանի օր ուշ սկսվեց, այդ մեղքը ոչ թէ Սարուխանեանինն էր, այլ երկաթուղու վարչութեան ներկայացուցչի ուշ գալը։

Եղանակը վերջին օրերս սաստիկ տաք է, հնարաւորութիւն չը կայ արեգակի տակ երկար մնալու. կեանքը միանգամայն դժոխք է դարձել, մանաւանդ նաւթահանքային շրջաններում, ուր բանւորները գործ են անում, աշխատում վառ հնոցների առաջ կանգնած։

Կենսական մթերքները սարսափելի գներով են ծախվում. կռասս, ծիրան, շլոր՝ ֆունտը 12—15 կ. է։ Միսը, ոչխարինը, հայ մսավաճառները ծախում են 19 կ., իսկ թուրքերը 17—18 կօպէկով։ Քաղաքային վարչութեան սակագինը նշանակութիւն չունի մեր անսանձ մսավաճառների համար, մանաւանդ յանդուգն հացավաճառների։

«Մշակի» 40-ամեակի տեղիս յանձնաժողովը շարունակում է նուիրատուութիւնների ընդունելը։

Նաւթի գինը դեռ բարձր է. այդ առիթ է տուել արդիւնաբերողներին աննշան կերպով լայնացնել գործերը։ Հայկական մի քանի ֆիրմաներից բաւական թւով բանւորներ հեռացան գիւղական գործերի պատճառով։ Այդ հայ բանւորների տեղերը 75%-ով բռնեցին Պարսկաստանից նորեկ համշարիները։ Բազմաթիւ և 7—8 ամսով պարապ նստած, պարտքի տակ ծանրացած և աշխատանքի աւելի շատ ընդունակ հայ բանւորները, մեզ անհասկանալի պատճառով, չընդունվեցին։

Ս. Գարագաշ

ՈՒՎ ՀԱՒԱՏԱՑ

Նոր-Բայազէտ, 2 յունիսի

Այժմ, երբ դպրոցական տարին բոլորվեց և տեղիս ծխական հոգաբարձութիւնը արդէն տուեց իր մի տարվայ գործունէութեան հաշիւը, կարելի է մի քննական հայեացք գցել մեր ծխական դպրոցների այս տարվայ թէ կրթական և թէ տնտեսական կողմերի վրա և գնահատել ներկայ հոգաբարձութեան մի տարվայ ունեցած գործունէութիւնը, համեմատելով նախկին տարիների հետ, և դրանով եզրակացնել արդի հոգաբարձութեան ձեռնհասութիւնը, դպրոցի ուսուցչական խմբի կազմն ու որակը, նրանց ցոյց տուած արդիւնքն և այլն։

Ցայտնի է, որ երբ անցեալ տարի Երևանի փոխ-թեմակալի նախագահութեամբ ծխական ժողովում կատարվեց ծխական հոգաբարձութեան ընտրութիւնը, շեշտվեց մի հանգամանք, թէ երբ այս հոգաբարձուներից մի քանիսը յուսալի մարդիկ են և այժմ կարելի է յուսալ, որ առաջիկայում մեր դպրոցների թէ կրթական և թէ տնտեսական կողմերը աւելի լաւ կընթանան և դպրոցը կը դրվի այնպիսի պայմաններում, որ միանգամայն բաւարարութիւն կը տայ քաղաքիս բազմաթիւ աղքատ աշակերտներին, որոնք մինչ այդ դուրս էին մնում դպրոցից. և հէնց դրա համար ծխականները որոշեցին ներկայ տարում տալ դպրոցին իբրև նպաստ 1000 ր. հասարակութեան արտատեղերից ստացված։ Իսկ այժմ, երբ տարին բոլորվեց, ինչ ենք տեսնում. դպրոցը համարեա իր բոլոր եկամուտները ծախսեց, ստացվել է նաև ծխականների որոշած բոլոր նպաստը մի չնչին պակասով, իսկ դպրոցի թէ կրթական և թէ այլ կողմերը ոչ մի բանով չը լաւացան, այլ ընդհակառակն շատ բանով դեռ նուազեցին, համեմատած նախկին տարիների հետ։

Սկսենք աշ.-աշակերտուհիների ընդհանուր թւից. մեր դպրոցում նախկին տարիներում միշտ եղել են ոչ պակաս քան 350—400 սովորող, իսկ այս տարի աւագ ուսուցչի տարեկան հաշւից երևաց, որ դպրոցում տարվայ սկզբին եղել են 270 աշ., իսկ վերջում միայն 227։ Չը մոռանանք, ընթերցող, որ մեզանում կան մինչև 1500 ուսումնածարաւ աղքատ երեխաներ։ Սա այն է, որ մեր հոգաբարձութիւնը, փոխանակ աշակերտների թիւը աւելացնելու, նոր զուգընթացներ բանալով, քանի որ դպրոցի բիւջէն անհամեմատ բարձրացել էր, չը գիտենք ինչ պատճառով՝ փակեց դպրոցում եղած արդէն 6-րդ դասատունը, և փոքր դասարանների զուգընթացները։

Նախկին տարիներում դպրոցում սովորող ձրի աշակերտների տոկոսը միշտ եղել է 40—45, իսկ այս տարի միմիայն 28։

Նախկին տարիներում դպրոցում պաշտօնավարում էին աւելի փորձված և ձեռնհաս ուսուցիչներ՝ թէ իրանց կրթական բարձր ցենզով և թէ երկար տարիների փորձառութեամբ, իսկ այս տարի՝ բացի աւագ ուսուցչից գրեթէ բոլոր միւս ուսուցիչ-ուսուցչուհիները նորաւարտ անփորձ մարդիկ էին, իսկ վարժուհիները չունէին մինչև անգամ իգական գիմնազիաների լրիւ դասընթացքի վկայական։ Ուրեմն մեր դպրոցի կրթական որակի և առաջադիմութեան եզրակացութիւնը թողնում ենք դպրոցական գործին փոքր ի շատէ ծանօթ անձանց։

Ծխական հոգաբարձութիւնն իր հաշւիւ կարդալիս՝ շեշտեց, որ երբ նա ստացել է «Սալ» կոչված դպրոցապատկան խոտատեղից 3 տարվայ համար Նորադուզ գիւղի հասարակութիւնից միմիայն 300 րուբլի, որից 110 րուբլին նա վճարել է մի փաստաբանի, որ այդ գործը պաշտպանել է դատարանում, և այդպիսով վերջացրել է գործը. իսկ մենք գիտենք, որ դեռ նախկին հոգաբարձութիւնը արդէն մի տարվայ համար դատարանով ստացած ունէր կատարողական թերթ 800 ր. գումարի, որը յանձնել էր ներկայ կազմին. բայց ինչևէ հոգաբարձութիւնը այդ 800 ր. փոխարէն երեք տարվայ համար ստացել է 300 ր., որից 110 ր. վճարել է փաստաբանի. այս հանգամանքը չէ՞ ասում արդեօք, որ հոգաբարձութիւնը ներկայ գործում կատարել է մի բարեկամական ակտ, ի վնաս մեր աղքատիկ դպրոցի։

Մոմավաճառութեան կապալը նախկին հոգաբարձուների ժամանակ կանոնաւոր կերպով տրվել է յուսալի անձանց և միշտ ստացվել է օգուտ. իսկ այս տարի հոգաբարձութեան անփութութեան շնորհիւ յանձնված է մի այնպիսի մարդու, որ բացի արդէն մի անգամ դրժելուց պայմանագիրը և կապալի գումարը զեղչելուց 100 րուբլով, միւս փողն անգամ դեռ լիովին չէ վճարել և, երևի, ինչպէս շեշտեցին հոգաբարձուները, չի էլ վճարի։ Հոգաբարձութիւնը այս տարի իր օրագրութեամբ հեռացրեց ամբողջ ուսուցչական կազմին, թէև դեռ չէ վճարել ամառվայ ամիսների ռոճիկները։ Ուրախութեամբ արձանագրում ենք, որ հոգաբարձութիւնը, զգալով երևի իր սխալը, ցանկանում է առաջիկայ ուսումնական տարում բաց անել դարձեալ 6-րդ դասատուն, որն այնքան դժուարութեամբ անցեալում բաց էր արել նախկին հոգաբարձութիւնը. սա շատ լաւ կը լինէր, ինչպէս և լաւ կը լինէր, որ նրանք առաջիկայ տարվայ համար մեծ զգուշութեամբ կարողանային կազմել ուսուցչական խումբն, որ գոնէ չը կրկնվէր այլ ևս նոյն սխալն, ինչպէս այս տարի. թէև ծխականներն այսու¸ամենայնիւ կորցրել են իրանց հաւատը դէպի ներկայ հոգաբարձութեան կազմը, բայց ապրենք և տեսնենք։

Տեղացի

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Յունիսի 21-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում քննվեց քաղաքացիական մի գործ, որ զուրկ չէ հասարակական նշանակութիւնից, որովհետև նրա մէջ հանդէս են գալիս ինտելիգենտ անձինք իրանց գործելակերպով։

Քաղաքացիական դատ սկսող և պաշտպանողն էր երդ.-հաւ. Սիմէօն Օրդուխանեան, իբրև պաշտպան Եգոր Քափանակեանի այրու։

Գործի էութիւնը հետևեալն է։

Սօլօլակում, Վօզնէսէնսկայա փողոցի վրա գտնվում է մի մեծ և բազմայարկանի տուն, որ պատկանում էր Եգոր Քափանակեանին և գրաւ է դրված քաղաքային վարկային բանկում մօտ 70,000 րուբլով, իսկ երկրորդ անգամ գրաւ է դրված հանգուցեալ գեներալ-մայոր Մէլիք-Հայկազեանի այրու՝ տիկ. Վ. Մէլիք-Հայկազեանի մօտ 10,000 րուբլով, և դարձեալ նոյնի մօտ՝ 2000 րուբլով։

Գանգատագրի մէջ փաստաբան Ս. Օրդուխանեան յայտնում է հետևեալը։ Գեներալշա տ. Վ. Մէլիք-Հայկազեանը գանգատ տալով վերջին 2000 րուբլու համար, ստանում է 1909 թ. փետրվարին կատարողական թերթ և իրաւունք՝ օգտվելու Քափանակեանի տան եկամտից տոկոսիքի փոխարէն, վճարելով, ի հարկէ, նաև միւս ծախքերը։ Քափանակեանների տունը բերում է տարեկան եկամուտ 11,400 րուբլի։ Այրի Մէլիք-Հայկազեանը հաւատարմատար կարգելով իր եղբօր՝ Միք. Անանեանին, իսկ իր մահից յետոյ նրա ժառանգները (որոնցից մէկը կին ինժեներ Տ. Բէգզադեանի) հաւատարմատար կարգելով ոմն տիկ. Քալանթարեանին, սկսում են հաւաքել Քափանակեանների տան եկամուտները, և 40 ամսվայ ընթացքում, մինչև ներկայ 1912 թ. յունիս ամիսը, հաւաքում են 38,000 րուբլի։ Այդ գումարից այդ ժամանակամիջոցում նրանք վճարում են բանկին և այլ ծախքեր 16,000 ր., իսկ մնացած 22,000 րուբլին պահում են իրանց մօտ, իբրև տոկոսիք 2000 րուբլու։ Միևնոյն ժամանակ նրանք հնարաւոր չեն գտնում տալ հացի փող այրի Քափանակեանին, որ ապրում է վերին աստիճանի թշուառութեան մէջ։

Ապա երդ.-հաւատ. Ս. Օրդուխանեան բացատրում է, որ Մէլիք-Հայկազեանների ժառանգները, որոնց հաւատարմատարն է հանդիսանում ինժեներ Տիգրան Բէգզադեան, դաշնագիր են կապում ուսուցիչ Ստեփան Լիսիցեանի հետ այն մտքով, որ քաղաքային բանկին հասանելիք տոկոսիքը չը վճարելով՝ հնարաւորութիւն կը տան Լիսիցեանին աճուրդի ժամանակ էժան գնով ձեռք բերել Քափանակեանների տունը, որ իր գտնված այժմեան քայքայված դրութեան մէջ իսկ արժէ 150,000 ր.։ Որովհետև բանկին հասանելիք տոկոսները չեն վճարում, բանկը նշանակում է տունը աճրդով ծախելու այս յունիսի 27-ին, և ահա այդ օրը Ստեփան Լիսիցեանը պէտք է էժան գնով ձեռք բերէր տունը։

Չը բաւականանալով դրանով, ինժեներ Տ. Բէգզադեան իբրև փոխանորդ Մելիք-Հայկազեանի ժառանգների, փաստաբան Կարճիկեանի միջոցով գանգատ է սկսում Քափանակեանների դէմ 10,000 րուբլու գրաւաթղթով, պահանջելով և % սկսած 1904 թ. մինչև 1912 թ. յունիսը և 2000 ր. տուգանք։ Ս. Օրդուխանեան ներկայացնում է Մէլիք-Հայկազեանի ժառանգների ստացականները, ապացուցանում է, որ նրանք տոկոսիքը ստացել են մինչև 1909 թ. փետրվարը և խնդրում է դատարանին յարուցանել քրէական դատ Մ.-Հայկազեանի ժառանգների դէմ, իբրև վաշխառուների։

(ակնարկ)

ութեամբ տեղի կունենայ։ Մանուկը կընդօրինակէ իր մայրը, իր մեծ եղբայրը, իր մեծ քոյրը, իր դրացին, իր խաղակիցները, իր ուսուցիչը և վերջապէս ամբողջ միջավայրը։ Դժբաղդաբար հայ տղային ապրած միջավայրը նպաստաւոր չէ ազնիւ հոգիի մը պատրաստութեան, ամէն օր, ամէն ժամ երևոյթներ ու դէպքեր կուգան աղարտելու, սև բիծ մը ձգելու անարատ հոգիներու մէջ։ Ո՛չ իդէալ մայր կայ, ո՛չ իդէալ մեծ եղբայր ու քոյր, ո՛չ իդէալ դրացի և ո՛չ ալ իդէալ ուսուցիչ։ Հետևաբար՝ յոռի ունակութիւնները, ընկերային ժառանգութեամբ երբեմն բարեփոխուած, երբեմն չարափոխուած, կանցնին սերունդէ սերունդ։ Ի՞նչ պէտք է ընել։ Յուսահատի՛լ։ Անշուշտ ո՛չ։ Պէտք է գերմարդկային ճիգերով, դրականապէս յամառ յարատևութեամբ աշխատիլ արմատախիլ ընելու յոռի ունակութիւնները ու փոխարէն դնել լաւ ու բարի ունակութիւնները։ Բայց ինչպէս։

Ոմանք կը խորհին, և շատ պատուական ու զարգացած ազգայիններ շատ անգամ ինծի ըսած են, թէ պէտք է որ բարոյախօսութեան դասերը լայն տեղ մը գրաւեն մեր վարժարաններու ծրագրին մէջ յուսալով առով պատրաստել բարոյական մարդը։ Ես համամիտ չեմ այս թելադրութեան։ Որքան կուզէք, բարոյախօսական դասեր հաստատեցէք վարժարաններու մէջ, որքան կուզէք կրօն և բարոյականութիւն քարոզեցէք, մեծ մարդոց կեանքը պատմեցէք, մանուկին ու չափահասին կրկնեցէք օրը հազար անգամ «Բարի եղէք, բարի եղէք», ան բարի չըլլար՝ եթէ միջավայրը չար է։

Միակ միջոցը, որ ատտրճանական բարեփոխում մը կրնայ առաջ բերել մանուկի մէջ, այն է՝ հնարաւորութեան սահմանին մէջ պէտք է սիստեմատիկօրէն չէզոքացնել տղան իր ապրած միջավայրէն ու դպրոցի մէջ, բնութեան մէջ նոր, ազնիւ, մաքուր ու նուիրական միջավայր մը ստեղծել։

Ոչինչ այնքան մեծ ոճրագործութիւն մըն է, դաւ մը ազգի մը կեանքին դէմ, որքան աշակերտները մատաղ տարիքէն բարենորոգչական (reformiste) շարժումներու մասնակից ընել։ Այն անհատը, այն ուսուցիչը, որ աշակերտներուն կը մօտենայ այդ ուղղութեամբ, ամենավատթար ոճրագործ մըն է, որ պէտք է չէզոքացուի, հեռացուի ընկերութենէն։ Հեռու դպրոցէն ներս, դրպրոցէն դուրս, դպրոցի շուրջը, հեռու քաղաքականութիւն, կուսակցականութիւն, յարանուանութիւն և այն բոլոր պայքարները, որոնք կը սպաննեն դպրոցը, կը սպաննեն մանուկը և կը մահացնեն նոր սերունդը։

Հոգին կազմուանայ ազնիւ տեսարաններով, ազնիւ օրինակներով։ Գեղարուեստի բոլոր արտադրութիւնները պէտք է, միջավայրի ու տեղի հանգամանքները ներածին չափ, մօտեցնել աշակերտներուն։ Գեղեցիկ պատկերներ, երաժշտութիւն, երգ, նուագ միշտ անպակաս ըլլալու են դպրոցին մէջ։ Գեղարուեստը ներշնչումներ կը ստեղծէ, որոնք կը միանան, կը գրկախառնուին բնութեան ներշնչումներուն ու վսեմ գեղեցկութեանց և վեհ խորհուրդներ կը ստեղծեն մանուկին մտքին մէջ, զայն կընեն աւելի զուարթ, աւելի բարի, աւելի ընկերասէր, աւելի պարտաճանաչ, և աւելի ազգասէր։ Գեղեցիկն ու վսեմը թող այնքան առատօրէն տրամադրուին, որ ան ալ ժամանակ չունենայ տգեղն ու վատը դիտելու։ Զուիծակի մը նուագէն հրապուրուած ու ներշնչուած տղայ մը երբեք չի կորտեր ջուիծակին թևերը և ոչ ալ զայն իր ոտքերուն տակն առնելով կը կոտրտէ, սակ իր քնդումի բնազդին գոհացում տալու համար։ Նուագը նոր յղացում մը արդիւնաւորած է անոր մտքին մէջ, մեռցնելով քնդումի բնազդը, եթէ երբեք այդ կար այդ տղուն մէջ։

Յովհ. Յակոբեան

(Կը շարունակուի)

Եւ հիմնվելով այդ փաստերի վրա Օրգանական խնդրում է ստիպել Մ.-Հայկական ժառանգներին վճարել քանի տակոսիքը, որպես զի տունը չը ծախվի աճուրդով յունիսի 27-ին, նաև նորոգել տունը։ Դատարանը յետաձգեց իր վճիռը յունիսի 27-ին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ի նկատի առնելով, որ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովը ընտրված է Թիֆլիսի քաղաքային պատուաւոր հոգաբարձու, նոյն քաղաքի վարչութիւնը միացման նկարիչներից մէկին պատուիրել է նկարել նորին Պայծառափայլութեան նկարը քաղաքի դահլիճում կախելու համար։

◆ Կ. Հ. Բ. Ը. խորհուրդը ստացել է Փարաքարի գիւղացիներից 1000 ր. [illegible]

◆ Երկու օր առաջ արձակուրդով [illegible] Կովկասի Փոխարքայի խորհրդի անդամ Զուեկովսկին։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային [illegible]

[illegible]

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը [illegible]

◆ Օգոստոսի 19-ի գիշերը [illegible]

◆ Հաւաքուած նպաստներից 1-ից [illegible] 2,800 ռուբլի [illegible] Ս. Նաւասարդեանց 1000 ր., [illegible] 500 ր., Ի. Կիւրեղեան 300 ր., [illegible] 200 ռուբլի։ [illegible]

◆ Յունիսի 21-ին [illegible]

ԳԻՏՈՒԹ.- ԳՐԱԿԱՆ.- ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

"Карабахъ какъ климатическій курортъ". В. Неклепаева. Эривань, 1912 г., ц. 50 к.

Մեծ-Ղարաքիլիսան Կովկասի այն [illegible] գիւղերից է, որոնք վերջին մի քանի տարիների ընթացքում [illegible]

Դեռ մօտիկ անցեալում, երբ լուսաւորութեան [illegible] «постоянный дворъ»-ների, ծուատմուռ, նեղ, աղբակոյտի մէջ կորած փողոցների, գարշելի մարմնացեալ անշարժութեան, անծայր ագիտութեան և մշտապէս սովի, քաղցի դատապարտված մի տխրեկ հայկական աւան։

Անսպասելի, կարծես այդ մեռելային ժամանակաշրջանը։ Երկաթուղու ուղղակի սուլոցը մի քանի տարվայ ընթացքում արմատական յեղաշրջում առաջացրեց նահապետական գիւղի տնտեսական-հասարակական կեանքում։

Թմրած ժողովուրդը մի անգամից սթափվեց, կենդանացաւ։ Առաջ եկան կուլտուրական պահանջներ, գիւղի համար անսովոր նորմուծութիւններ, կենսական խնդիրներ…

Շինարարական բեղմնաւոր ոգին կերպարանափոխեց գիւղի արտաքին ընդհանուր պատկերը։

Կառուցվեցին բազմաթիւ, կանոնաւոր, յարմար, վայելուչ և ճաշակաւոր բնակարաններ, ուղղվեցին, ընդարձակվեցին, մաքրվեցին գիւղի գլխաւոր փողոցները, դրվեցին որոշ անուններ, համարներ… Գիւղը լուսաւորվեց գազային լապտերներով։ Բազմացան գիւղում պետական-հասարակական հիմնարկութիւններ։ Այս բոլորին միանալով գիւղի բնական գեղեցիկ դիրքը, հարուստ բուսականութիւնը, առողջարար, կազդուրող, մեղմ կլիման, քաղցրահամ, մաքուր ջուրը և կեանքի համեստ պայմանները՝ գրաւեցին օտար անցորդի ուշադրութիւնը. հողի հետ օրգանապէս կապված, առանձնայատուկ պայմաններով կաշկանդված գիւղը դարձաւ Կովկասի նշանաւոր ամարանոցներից մէկը։

Վերոյիշեալ բրօշիւրի հեղինակը փորձում է ծանօթացնել նորեկ ամարանոցաւորին Մեծ-Ղարաքիլիսայի բնական ու արհեստական բոլոր դրական կողմերի, տեղի զբօսավայրերի, ջրաբաշխութեան, հանքային աղբիւրների, պետական ու հասարակական հիմնարկութիւնների, կենսական մթերքների և բնակարանների գների հետ։

Իսկ վերջին գլուխը նուիրում է ամբողջապէս գիւղի բնակիչների, նրանց պարապմունքի, առողջապահութեան և կատարված ոճիրների լուսաբանութեանը։

Հեղինակը գիւղի տնտեսական-վիճակագրական տեղեկութիւնները քաղել է «Памятная книжка» պաշտօնական հրատարակութիւնից։

Երկրին որոշ չափով ծանօթ, նրա ցաւերը գիտակցող, կեանքին մօտիկ գործիչի համար աններքելի աքսիոմա է այն փաստը, որ ներկայումս գոյութիւն ունեցող պաշտօնական ստատիստիկան հեռու լինելով ճշմարտութիւնից ճիշդ չէ պատկերացնում ժողովրդի տնտեսական արդի կեանքը և շատ անգամ սովից ու անծայր կարիքներից ճնշված թշուառ մասսան համարվում է տրնտեսապէս ապահով, կուշտ և երջանիկ…

Հեղինակը համարելով պաշտօնականտուեալները Ղարաքիլիսայի վերաբերմամբ ոչ թէ ճշմարտութիւնից հեռու, այլ «իրականութիւնից պակաս», տնտեսական ներկայ «երանելի» կեանքին անհամապատասխան, ենթարկում է թւերը կամայական ենթադրական փոփոխութեան և գիւղի տարեկան եկամուտներից ստանում է մի չափազանց խոշոր գումար, որը տնտեսական անկման ներկայ շրջանում երազելն անգամ դատապարտելի է։

Ինձ ուղղակի անհասկանալի մնաց, թէ յարգելի հեղինակը ինչու կամայական փոփոխութեան է ենթարկել պաշտօնական թւերը, որոնք այս անգամ բարեբաղդաբար աւելի մօտիկ են իրականութեան, քանի որ բացի նրանցից իր ձեռքի տակ չէ ունեցել մի ուրիշ, աւելի հաւանական աղբիւր։

«Памятная книжка»-ի տուած թւերի համաձայն՝ 4416 բնակիչ ունեցող Ղարաքիլիսան իր տրամադրութեան տակ ունեցել է 4534 դես. ամէն տեսակի հողեր, որից մի հոգուն հասնում է 1,2 դես.—վարելահող 0,23 դ., խոտատեղ 0,28 դ., արօտատեղ 0,49 դ. 1911 թւի 1031 դ. վարելահողերից հացատիկների համար յատկացվել է 360 դ., պարտէզների, բանջարանոցների և կարտոֆիլի համար 207 դ., իսկ բոլոր յարմար հողերի 46%-ը մնացել է անմշակ։ Հողագործութիւնից, պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, բարեյաջող տարին ստացվել է 19,059 ր. 91 կ. արդիւնք։

Պ. Նեկլեպայեվը համարելով այդ գումարը շատ չնչին, իրականութեան անհամապատասխան, ամենայն հեշտութեամբ կրկնապատկելով ստացել է մի խոշոր գումար՝ 38,000 ր.։

Տողերիս գրողը շատ անգամ առիթ է ունեցել շեշտելու, որ մի շարք բնական ու արհեստական աննպաստ պայմանների շնորհիւ՝ Մեծ-Ղարաքիլիսայի հողը շատ վաղուց է դադարել գիւղացիութեան կերակրելուց, որ այս տխուր իրականութեան անմիջական հետևանքն է պանդխտական ուժեղ հոսանքը, որ սկսվել է 70-ական թւականներից և անընդհատ շարունակվել է մինչև այսօր…

Ներկայումս գիւղի թարմ երիտասարդութեան մեծ մասը օտարութեան մէջ է մաշում իր թշուառ կեանքը։

Բացի դրանից՝ գիւղի մշտական բնակիչների որոշ մասը կտրվելով հողից, մնացածից շատերը չունենալով լծկաններ և գործիքներ, հողերի մշակութիւնը յանձնված է վարձկանների, և այդպիսով մի դեսեատին հողը նստում է 34—37 ր., իսկ բերում է, այն էլ ամենալաւ տարին 3—4, որից ծախսերը դուրս գալով, մնում է շատ աննշան արդիւնք։

Չեմ խօսում պարտիզպանութեան, բանջարաբուծութեան և խոտաբուծութեան մասին, որոնցից գիւղացին չէ կարողացել օգտվել։

Այս պարզաբանութիւնից յետոյ, ուշիմ ընթերցողը կը համոզվի, որ Նեկլեպայեվի ոգևորութիւնը շատ անտեղի է և բերած թիւը գիւղի տնտեսական կեանքին անհամապատասխան։

Գիւղատնտեսական միւս ճիւղերից՝ անասնապահութիւնը, չը նայած շրջանիս ընդարձակ արօտատեղերի, առատ բուսականութեան ու այլ բարենպաստ պայմաններին, դեռ ևս արդիւնաւէտ դրութեան մէջ է գտնվում։ Իմ կարծիքով՝ 34,545 ր. մտքի թռիչք է։

Մեղուապահութիւնը անհամեմատ առաջադիմել է։ Գիւղում կան 1056 զանազան սիստեմի փեթակներ. 3—4 օրինակելի մեղուանոցներ, որոնք աջող տարիներում խոշոր եկամուտներ ունեն, բայց և այնպէս ոչ մի տարի 13,560 րուբլու մեղր չէր կարող ծախվել, այլ 6—7000 րուբլու, այն էլ երանելի տարիներում։

Արհեստներով պարապում է բնակիչների չնչին տոկոսը։

Մանր առևտրականները, բացառութեամբ վերաբնակիչների, 10%-ը հազիւ են կազմում։ Իսկ մեծ շրջանառութիւն են անում մի քանի անհատ վաճառականներ, որոնք գիւղի հետ ոչ մի կապ չունեն։

Հեղինակը իրան յատուկ առատաձեռնութեամբ գիւղի եկամտի աղբիւրները վերածելով կլոր գումարների՝ ստացել է հետևեալ աղիւսակը.

1)	Երկրագործութիւն	38,000 ր.
2)	Անասնապահութիւն	32,500 ր.
3)	Մեղուապահութիւն	13,500 ր.
4)	Առևտուր և արդիւնաբ.	100,000 ր.
5)	Արհեստներ	8100 ր.
6)	Ամարանոցներ	9800 ր.
7)	Դրսի աշխատանք	55,000 ր.
		249,900 ր.

որը, ինչպէս տեսանք, շատ ու շատ հեռու է իրականութիւնից և Ղարաքիլիսայի ժամանակակից տնտեսական կեանքի հակապատկերն է։

Անչափ հետաքրքրական են տեղական հաշտարար դատարանի մատեաններից քաղած ոճիրների ստատիստիկան և բժշկ. Վարդանեանի «Краткій Медикотопографическій очеркъ» վերնագիրը կրող զեկուցումից տուեալներ, որոնց մասին մի ուրիշ անգամ։

Այս բրօշիւրը, չը նայած վերոյիշեալ մի քանի սխալներին, շատ օգտակար կարող է լինել ամեն մի տուրիստի կամ նորեկ ամարանոցաւորի։

Գրքոյկը բաղկացած է 31 էջից և արժէ 50 կոպ.։ Մ. Ղազարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 18 յունիսի

«Խաթարալա» զարաֆաթչի կազէթին կիրալի «իմ Սօյբաթը Սօֆիա Մասեօվնայի հետնան» երկու պարովակեր. մինը տպվեց «Խաթարալի» № 22-ի, մինն ալ 23-ի մէջնին։ «Խաթարալի» խմբագիրը իմ աղպերցու Քեռապար Կալատուզովեանը հատամզալութուն ա արալ։ Տեռ հինչպէս ա փոխալ Սօֆիայի խօսքերը։ № 23-ի մէջնին ես ասըմ ամ Սօֆիային. «…կազէթներան ցէք քաշի… սուս պեաներ ան կիրիմ…»։

Սօֆիան ալ ինձ ասըմ ա. «Գօզալ Աղաբաջի, տա «Հօրիզօն» կազէթը չի քի, սուս կիրի»։ Տրանա եվալ խօսք չի ասալ ինձ, ես ալ աթանց ամ կիրալ։ Համմա «Խաթարալի» խմբագիրի մեծը «Հօրիզօնի» մօտին «Մշակի» անըմը իրանա աւելացրալ ա։

Ազանամ «Խաթարալան» աթանց պեաներ անի, ես սուս անիլ չամ կարիլ. տա, թուրքի ասած, մխաննաթուն ա։

Խնթրըմ ամ աս պարովակրս տպեք «Մշակ» պարզիրէս կազէթի մէջնին։

Մնամ քիչեր-ցերեկ ծեր խաթրու աղօթք անող՝ ծեր քիրացու՝

Շամախեցի Գօզալ Աղաբաջի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Պետերբուրգում Ն. Բոգդանովը հաւաքել է առաջին Պետական Դումայի գործունէութեան մասին բաւականաչափ փաստաթղթեր, որոնք պատմական խոշոր նշանակութիւն ունեն։ Այդ նիւթերը կը հրատարակվեն առանձին ժողովածուով։

◆ «Русское Знамя» թերթը խօսելով Անդրկովկասի ռուս ազգաբնակութեան կողմից Պետական 4-րդ Դումայի անդամութեան համար տրվող՝ Փոխարքայի դիւանատանը ծառայող Սարեյբեցկիի մասին, ապացուցում է, որ վերջինս ընդդիմադիրներիցն է, հետևաբար չէ կարող ցանկալի թեկնածու լինել։

◆ Ռուսական առևտրական միութիւնները մի կոչով յորդորում են արդիւնաբերողներին և առևտրականներին Պետական Դումայի ընտրութիւնների ժամանակ պաշտպանել արդիւնաբերողների թեկնածութիւնը անկախ նրանց քաղաքական դաւանանքներից։

◆ Այս տարի Վարշավայի համալսարանն աւարտել են 336 հոգի։

◆ Ֆիննական ծոցում, Տերիոկի մօտ, ջրահեղձ է եղել երիտասարդ տաղանդաւոր նկարիչ Սապունովը։

◆ Լօնդօնի սուֆրաժիստուհիներից մի քանիսը սկսել են կրել տղամարդու հագուստ։

◆ Մինիստրական խորհուրդը մերժեց ֆինլանդացիների խնդիրը ինքնավարութեան վերականգնման նկատմամբ։

◆ Օդեսսա ժամանած «Սինեուս» նաւի վրա կատարված է խուզարկութիւն, որի ժամանակ գտնված են նաւաստիների մօտ «Մոլոդնյաց» անունով յեղափոխական ռուսերէն թերթերի համարներ։ Կատարվել են նաւաստիների ձերբակալութիւններ։ Առևտրական նաւատորմի նաւերի վրա գտնված է մեծ քանակութեամբ յեղափոխական գրականութիւն։

◆ Թիւրք կառավարութեան պահանջի համաձայն՝ Կ. Պօլսից արտաքսվում են «Р. Сл.» և «Нов. Вр.» թերթերի թղթակիցները, պատճառաբանելով որ նրանք տենդենցիօզ յօդուածներ են գրում յիշեալ թերթերում Թիւրք կառավարութեան դէմ։

◆ Դարդանէլը պահպանող զօրքերից վտահելիները զատված և ուղարկված են Ալբանիա։

◆ Միլանում տեղի է ունեցել սօցիալիստների միտինգ, որին մասնակցել է 20,000 մարդ։ Արտասանվել են բուռն ճառեր պատերազմի դէմ։ Տրիպոլիսի պատերազմը, դրանց ասելով, առաջ է բերել աշխատավարձ բանւորների մեծ թիւ. Ընդունել են մի որոշում, որով սպառնում են ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, եթէ անտես կառնվի պրօլետարիատի կամքը։ Տեղի են ունեցել անկարգութիւններ. միջամտել է զօրքը. ձերբակալված է 30 մարդ։

◆ Աւստրիայի պետական շրջաններում խօսվում է, որ եթէ Թիւրքիան խիստ միջոցներ գործադրէ ալբանների դէմ ապստամբութիւնը ճնշելու նպատակով, այն ժամանակ Աւստրիան մտադիր է ազդել Թիւրքիայի վրա։

◆ Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ ապստամբ զինւորականները և օֆիցէրները հպատակութիւն են յայտնել սուլթանին, պահանջելով, սակայն այժմեան կաբինէտի հրաժարականը։

◆ Լէնքօրանի գաւառում թւով 200 շահսեվաններ յարձակումն են գործել ռուսաց սահմանապահ պահակախմբի վրա, սակայն յետ են մղվել։ Ռուս պահակներից սպանվել է 1, վիրաւորվել 1 հոգի։

◆ Անդրպարսկական երկաթուղագծի կառուցողները որոշել են երկաթուղագիծը անցկացնել Թէհրան-Քերմալին-Զօխբոր քաղաքների վրայով։

◆ Չինական նոր մինիստր-նախագահը տեսակցութիւն ունենալով պետութիւնների դեսպանների հետ՝ յոյս է յայտնել, որ մօտ ապագայում Չինաստանի հանրապետութիւնը կը ճանաչվի եւրոպական պետութիւնների կողմից։ Արտայայտված այդ իղձին խուսափողական պատասխան են տուել։

◆ Բելգիայի պարլամենտական ընտրութիւնների ժամանակ կղերականները, որոնց ձեռքում է երկրի ղեկը, մի շարք խարդախութիւնների և զեղծումների շնորհիւ կարողացան իրանցից բաւական թւով պատգամաւորներ ընտրել տալ պարլամենտի համար, որպիսի վարմունքը առաջ բերեց Բելգիայի բոլոր ազատական տարրերի արդարացի զայրոյթը։ Դրա հետևանքով Բրիւսէլում, որ Բելգիայի մայրաքաղաքն է, տեղի է ունեցել սօցիալիստ բանւորների ներկայացուցիչների արտակարգ համագումար, 1500 պատգամաւորների մասնակցութեամբ, որը որոշել է առաջ բերել ամբողջ երկրի մէջ ընդհանուր խաղաղ գործադուլ, պահանջելով ընտրական հաւասար իրաւունք։ Գործադուլի պատրաստման համար կազմված է առանձին մարմին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԱԽՈՐԺ ԶԳԱՑՄՈՒՆՔ է նկատվում, երբ գլուխը լուացվում է Պիկսաֆոնով, քնքոյշ, հեղուկ ձիւթային սապօնով, որ նշանակված է գլխի լուացումների համար և որը քիմիական պատէնտային միջոցով մաքրված է ձիւթային վատ հոտից։ Պիկսաֆոնը ոչ միայն մաքրում է մազերը, այլ և, շնորհիւ իր մէջ պարունակվող ձիւթի, ուղղակի զրգռեցուցիչ կերպով ազդում է մազերի արմատի վրա։ Բացի այդ, նա տալիս է հարուստ փրփուր և շատ հեշտութեամբ մաքրվում է մազերի վրայից։

Պիկսաֆոնով մի քանի անգամ լուացվելուց յետոյ ամեն ոք զգում է նրա բարերար ազդեցութիւնը և համոզվում, որ Պիկսաֆոնը իսկապէս ամենալաւ միջոցն է գլխի կաշին մաքրելու և մազերը ամրացնելու համար։

Պիկսաֆոնի մէկ սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կոպ.։ Վաճառվում է բոլոր համապատասխան խանութներում։ Ամենալաւ վարսավիրները գլուխների լուացումը կատարում են Պիկսաֆոնով։

(M. 219821) 1—1

(П. 87395) 8—6

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ

Ս. Զ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Ընդունում է երեխաների և կանանց հիւանդութիւնների համար։

Կօջօր, Ստեփանեանի ամարանոց, դեղատան հանդէպ։

(Հ.Հ.) 435. 10—3

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դօք. Ա. Շահբազեան

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրօֆեսօր Գօլդշայդէրի և պրօֆ. Կլապի Բերլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում։

Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և պրօֆեսօրների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին։ Հասցէն՝

Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе.
Dr. med. Schahbasian.

(Հ.Հ.) 458. 10—1

Չ Ե Ղ Ա Ծ Գ Ի Ն Ք !!!

ՄԻԱՅՆ 2 ր. 95 կ.

Ուղարկում ենք հետևեալ 14 արժէքաւոր իրերը. 1) Տղամարդու գրպանի շքեղ և դիմացկուն ժամացոյց «Անկեր» (ոչ-ցիլինդր) անգլիական սև պողպատից, գլխից լարվող 36 ժամը մէկ անգամ, ընթացքը ձայնեղ՝ 15 քարով։ 2) Նորաձև շքեղ շղթայ, իսկ կանանց համար պարանոցի շղթայ։ 3) Բրելօկ կինեմատոգրաֆ հետաքրքր. նկար. կամ կողմնացոյց։ 4) Զամշէ քսակ ժամացոյցը փչանալուց պահպանելու համար։ 5) Գեղեցիկ մատանի ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց պարիզեան ակնով։ 6) Թատրոնական բինօկլ. 4 ախրոմատիկ. ապակիով սովորական մեծութեան, որ մօտեցնում է շատ հեռու տարածութեան վրա։ 7) Ժամացոյցը գողերից պաշտպանող։ 8) Պարիզեան պլաստօգրաֆ, որ կէտ առ կէտ ցոյց է տալիս ամենատեսակ տեսարաններ ինչպէս բնականում։ 9—14) Սրա համար 6 հատ շատ հետաքրքրական նկարներ։

Ամբողջ գարնիտուրի գինն է միայն 2 ր. 95 կ., 2 գարն. 5 ր. 50 կ., 4 գարն. 10 ր. 50 կ., գարնիտուր՝ կանացի ժամացոյցով—3 ր. 70 կ.։ Նոյնպիսին 3 փական ունեցող ժամացոյցով՝ 1 ռուբ. թանգ։ Վերոյիշեալ գարնիտուրը ամենալաւ յատկութեան և բարձր տեսակի ժամացոյցով և իրերով 3 ր. 95 կ., 2 գարն. 7 ր. 40 կ.։ Ճանապարհածախսը 2 հատին 40 կ., (Սիբիր 75 կ.)։ Ժամացոյցն ուղարկվում է ճշգված մինչև բոլէն և 8 տարվայ երաշխաւորութեամբ՝ վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։

Հասցէագրել. И. ШТРУМФЕЛЬДЪ, Варшава, Электоральная, 11. Отд. 67.

Խնդրում ենք հասցէն կտրել և ամուր կպցնել ծրարին կամ բացիկին։

(Հ.) (В. 36395) 6—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.